

Växjö universitet
Samhällsvetenskapliga institutionen
SOC531

Nätvänner

*En studie om förekomsten av meningsskapande sociala relationer på nätet
och hur de kan förändra relationsmönster*

Författare:
Eva Johansson
Uppsatsarbete 10 poäng
Sociologi C-kursen 2005

Handledare: Dahn Stureson

Förord

1998 gick jag med på en mailinglista för första gången och har sedan dess haft fortsatt kontakt med olika personer via nätet, främst genom mailinglistor. På så sätt har jag fått vänner, verkliga vänner som betyder lika mycket för mig som mina IRL-vänner. Jag har ofta undrat om andra känner likadant. Detta är bakgrunden till denna uppsats. Mitt arbete ser jag som en förstudie till möjlig framtida forskning om hur sociala relationer utvecklas på nätet och deras betydelse.

Utan andra människors deltagande hade denna uppsats inte blivit till. Särskilt vill jag tacka alla ni 208 personer som svarat på min enkät om nätvänner. I så många av svaren har jag fått ta del av personliga och känsloladdade berättelser att jag känner mig både rörd och stolt över det förtroende ni visat mig. Varmt tack!

Jag tackar också mina nätvänner AnnCatrin Brockman, Ingrid Edman och Kerstin Bengtsson, som varit till stor hjälp i arbetet och läst utkast till uppsatsen. Från er har jag fått värdefulla synpunkter. Stort tack! Tack också till Anne-Catherine Davidsson, min förra studiekamrat, som hjälpt mig med manuskript, synpunkter och uppmuntran.

Ett alldeles särskilt varmt tack går också till min sambo Mikael som visat stor förståelse trots mitt bristande deltagande i vårt gemensamma IRL-liv under uppsatsarbetets mest intensiva perioder, och som även hjälpt mig med installationen av nätverktyget.

Ett tack riktar jag också till min handledare Dahn Stureson för viktig vägledning och goda råd under arbetets gång, och till hans kollega Tobias Olsson vars tips och råd i början av arbetet gjorde att jag snabbt kom på rätt spår.

Västervik 20 januari 2006

Eva Johansson

Abstract

Net surfers make friends online. This study, by Eva Johansson, shows that the net users who use the net for relational purpose can form meaningful and sustainable social relations with other net users whom they have never met in real life (IRL), and may never meet face to face. 208 net users have answered a survey about social relations on the net. The purpose of this study is to find out if meaningful social relations *can* develop on the net; and function as a feasibility study for future research in this sphere. Using the net for relational purposes is becoming a growing trend. The answers in this mainly qualitative study gives a hint of what social relations, formed and developed on the net, may mean for the individual. It can mean everything from practical help and finding those with similar interests, to strong social support in difficult life situations. A majority of the respondents are women and many of them are middle aged. They have a considerable skill and experience as net users, and do use the net for their own purposes. About a third of the respondents spend more social time with net friends than IRL-friends today, compared to ten years ago. The time used for social interaction on the net is mainly taken from leisure time but also from time spent with family members and with friends face to face.

Key words: net friends, social support, practical purpose, sustainable social net relations, change process, internet

Sammanfattning

Internet har gett människan helt nya möjligheter och former för att kommunicera. I början var nätet mer ett entydigt redskap, idag talar vi om virtuella gemenskaper och nätkulturer, sociala rum som inte finns fysiskt utan bara i själva kontakten människor emellan.

Denna studie undersöker om betydelsefulla och hållbara sociala relationer kan uppstå och utvecklas på nätet, utifrån en teori om att detta är möjligt, och om dessa nätrelationer leder till en förskjutning i nätanvändarens sociala umgänge. Studien bygger på en enkät som gjorts på nätet hösten 2005, besvarad av 208 respondenter i ett självselektivt urval. Enkäten är huvudsakligen kvalitativ, då det är de berättande svaren på de öppna frågorna som till största delen utgör empiri i denna studie. Resultatet är inte representativt för nätanvändare i stort utan enbart som *exempel på* hur nätanvändare *kan* använda nätet för social relationsreproduktion. Studiens syfte är ge en förståelse om fenomenet nätvänner, såväl som att ge uppslag till kommande forskning på området nätrelationer.

Resultatet visar att betydelsefulla och hållbara sociala relationer kan uppstå och utvecklas på nätet, trots brist på fysiska möten. Nätvänner kan upplevas som mycket betydelsefulla, ge starkt socialt stöd och vara en väg ut ur social isolering för dem som befinner sig i svåra livssituationer. Nätvänner kan också ses som en resurs för praktisk hjälp i vardagslivet. Svaren visar att tiden för umgänge med nätvänner främst tas från fritidsaktiviteter, men även till viss del från tidigare umgänge med familj och vänner. Ungefär en tredjedel av respondenterna har idag mer umgänge med nätvänner än med övriga vänner, jämfört med för tio år sedan. En slutsats i denna studie är att nätet har blivit ett viktigt verktyg för social interaktion.

Nyckelord: nätvänner, hållbara betydelsefulla sociala nätrelationer, förändringsprocess, socialt stöd, praktisk nytta, internet

1	INLEDNING	7
1.1	PROBLEMBESKRIVNING	7
1.1.1	<i>Frågeställning</i>	7
1.1.2	<i>Teori/hypotes</i>	8
1.1.3	<i>Syfte</i>	8
1.2	METOD	9
1.3	BEGREPP	9
1.4	DISPOSITION	10
1.5	SAMMANFATTNING	10
2	BAKGRUND	11
2.1	INTERNET	11
2.2	VÄNSKAP	11
2.3	VIRTUELL GEMENSKAP	12
2.3.1	<i>Två skolor</i>	12
2.3.2	<i>Gemenskap</i>	13
2.3.3	<i>Interaktionsteknik</i>	14
2.4	SAMMANFATTNING	14
3	TEORETISK RAM	15
3.1	TEORIN OM SOCIOMENTALA BAND	15
3.1.1	<i>Medium, individer och utrymme</i>	16
3.2	TEORIER OM SOCIALA RELATIONER	17
3.2.1	<i>Vänskap</i>	17
3.2.2	<i>Språket som verktyg</i>	18
3.3	ÖVRIG TIDIGARE OCH PÅGÅENDE FORSKNING OM NÄTRELATIONER	19
3.3.1	<i>Internationell forskning</i>	19
3.4	SAMMANFATTNING	20
4	METOD	21
4.1	METOD	21
4.1.1	<i>Enkäten</i>	21
4.1.2	<i>Avgränsning och urval</i>	22
4.1.3	<i>Kritik</i>	24
4.2	INTERNET- OCH LITTERATURSÖKNING	25
4.3	EMPIRI	25
4.4	TOLKNING OCH ANALYS	26
4.5	VETENSKAPLIGHET	27
4.5.1	<i>Reliabilitet</i>	27
4.5.2	<i>Validitet</i>	28
4.5.3	<i>Källkritik</i>	28
4.5.4	<i>Min egen roll</i>	28
4.5.5	<i>Generaliserbarhet</i>	28
4.6	KRITIK	29
4.7	SAMMANFATTNING	30
5	DEN UNDERSÖKTA GRUPPEN	31
5.1	ÅLDER OCH KÖN	31
5.2	NÄTUMGÄNGETS FORMER	32
5.2.1	<i>Mångårig erfarenhet</i>	32

5.2.2	<i>Tio timmar per vecka</i>	33
5.2.3	<i>Hur det började</i>	35
5.3	SKILLNAD MELLAN MÄN OCH KVINNOR	36
5.4	SKILLNAD MELLAN LANDSBYGDSBOR OCH STADSBOR	36
5.5	ANALYS	37
5.6	SAMMANFATTNING	38
6	NÄTVÄNNERNA	39
6.1	NÄTVÄNNER SOM EN NY SOCIAL RESURS	39
6.2	NÄTVÄNNERNAS BETYDELSE	40
6.2.1	<i>Praktisk nytta</i>	41
6.2.2	<i>Hitta likasinnade och dem man annars inte skulle ha mött</i>	42
6.2.3	<i>Hitta verkliga vänner</i>	43
6.2.4	<i>Socialt stöd och en väg ut ur social isolering</i>	45
6.2.5	<i>Problematiska nätrelationer</i>	49
6.3	KOMPLETTERING OCH FÖRSKJUTNING AV SOCIALT UMGÄNGE	50
6.4	NÄTVÄNNER SOM IRL-VÄNNER	52
6.5	BETYDELSE FÖR DEN EGNA UTVECKLINGEN	53
6.6	ANALYS	54
6.7	SAMMANFATTNING	54
7	SAMMANFATTANDE TOLKNING OCH ANALYS	56
7.1	BAKGRUND	56
7.1.1	<i>Ett nytt unikt verktyg</i>	56
7.2	ANALYS	57
7.2.1	<i>Sociomental band</i>	57
7.2.2	<i>Förskjutning och komplement</i>	58
7.2.3	<i>Negativa konsekvenser</i>	59
7.3	SAMMANFATTNING	60
8	DISKUSSION	61
8.1	SLUTSATSER	61
8.1.1	<i>Nätvänskap</i>	61
8.1.2	<i>Relationsmönster</i>	62
8.1.3	<i>Studiens svaga sidor</i>	63
8.2	PERSONLIGA REFLEKTIONER	63
8.3	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	64
9	KÄLLFÖRTECKNING	66

Diagram- och tabellförteckning

Diagram 1: Respondenternas ålder.....sid 32
Diagram 2: Tidsanvändning före nätetsid 34
Tabell 1: Skillnader mellan kvinnor och män Sid 45
Tabell 2: Grund för nätrelationer sid 62

Bilageförteckning

Bilaga 1 Frågeformulär enkät
Bilaga 2 Ordlista
Bilaga 3 Tabeller från SCB
Bilaga 4 Lista på dem som bjudits in till enkäten
Bilaga 5 Kategorisering av berättande svar
Bilaga 6 Skärmdump av enkätens informationssida

1 INLEDNING

Ämnet för denna uppsats är *betydelsen av sociala relationer som uppstår på nätet*. Det innebär en studie av hur sociala relationer påverkas av möjligheten att kommunicera via internet. I detta arbete ingår både att undersöka om de relationer som uppstår på internet kan upplevas som betydelsefulla vänskapsrelationer, och om dessa relationer för med sig att människors sociala umgänge förskjutits till nätet från det övriga livet. Dessa båda perspektiv har ett intimt samband och kan delvis förklara varandra.

1.1 Problembeskrivning

Varför tillbringar vi så mycket tid vid datorn när vi i stället kunde umgås med andra människor? Datorn ses ofta som en apparat som står för sig själv och inte som ett verktyg för användaren. Den enskilde kan upplevas som isolerad vid datorn trots att användningen av den kanske till största delen består av att kommunicera med andra människor. Men de andra människorna är inte påtagligt synliga på samma sätt som grannen i trappan eller väninnan i telefonen, de finns inte fysiskt i bilden av internetanvändningen. Denna ”osynlighet” är grunden till varför det är intressant att undersöka vilken betydelse de sociala relationer har som etablerats med hjälp av datorn.

1.1.1 Frågeställning

Min frågeställning i denna studie är följande: Vilken betydelse har djupa sociala relationer mellan människor som inte träffas fysiskt men har kontakt på nätet? Upplevs nätrelationerna som lika viktiga som IRL-relationerna¹ och har vi därför förskjutit en del av våra vänskapsrelationer från IRL-livet till nätlivet, eller har det sociala umgänget utvidgats med nätvänner?

¹ IRL = i verkliga livet, till skillnad från det virtuella livet. Se avsnitt 1.3 Begrepp nedan

1.1.2 Teori/hypotes

Att använda nätet för att skapa hållbara sociala relationer kan ses som uttryck för människans behov av social kontakt och en inneboende kraft att söka denna kontakt, när det är möjligt. I denna studie testar jag en teori som innebär att nätanvändare formar och utvecklar djupa och nära sociala relationer med personer de aldrig eller sällan träffar ansikte mot ansikte, och att detta lett till en förskjutning av det sociala umgänget från IRL-livet till nätlivet. Grunden till min teori ligger i min egen erfarenhet av relationer med nätvänner, därför ingår också i min teori att medelålders kvinnor använder nätet aktivt för att etablera och utveckla sociala relationer. Under de senaste tio åren har jag lärt känna människor på nätet som blivit mina vänner långt innan vi setts ansiktet mot ansiktet. Under samma period har mitt IRL-umgänge minskat. Genom mina nätkontakter har jag förstått att andra kan ha samma erfarenheter som jag.

1.1.3 Syfte

Efter tio års användning av nätet som ett vardagligt verktyg för informationssökning och kommunikation inser jag att mönstren för hur sociala relationer uppstår och består har förändrats. Syftet med denna studie är att undersöka detta närmare, mot bakgrund av att datorn och internet tenderar att ses som ett isolerat fenomen i sig snarare än ett verktyg för kommunikation; och fenomenet att människan som fått ett så komplext verktyg för kommunikation använder det för att kommunicera på ett djupare plan med andra människor, trots bristen på fysisk kontakt. I syftet ingår att få en orientering i vilken betydelse de sociala relationer som uppstår på nätet kan ha.

Studien ser jag inte minst som en möjlighet till uppslag för fortsatt forskning på området, och den kan därför ses som en förstudie. Intressant att utforska vore till exempel vilken betydelse sociala nätrelationer kan få för olika patientgrupper eller andra socialt utsatta grupper; eller för de som främst ser nätet som ett nyttoverktyg, till exempel programutvecklare, trädgårdsodlare eller andra avgränsade grupper.

1.2 Metod

För att söka efter svar på min frågeställning har jag ställt frågor till människor som har sociala relationer på nätet. Jag har frågat dem om hur betydelsefulla de tycker att dessa relationer är och om de har ersatt en del av sitt tidigare sociala umgänge med nätumgänge. Frågorna har jag ställt i en enkät som 208 personer svarat på. I tidigare forskning har jag också funnit svar på dessa frågor, belysta ur olika perspektiv och ställda till andra populationer. Jag prövar min teori mot svaren i enkäten och resultaten i tidigare studier.

1.3 Begrepp

Här förklarar jag några nyckelbegrepp som är relevanta för denna studie.

Internet och *nätet* är två synonyma begrepp som jag använder genomgående för att beskriva det världsomspännande nät som World Wide Web utgör.

Nätvänner är den beteckning jag använt för de relationer som uppstår på nätet och med vilka man även upprätthåller den personliga sociala kontakten på nätet.

IRL är en förkortning av det engelska begreppet *In Real Life*, det vill säga *i verkliga livet*, och står för den delen av livet som inte är relaterad till aktiviteter på nätet. Detta begrepp är delvis missvisande eftersom den virtuella världen på nätet är väl så verklig som den övriga delen av livet då det är människor som kommunicerar med varandra på nätet, om än med maskiner som verktyg. Men begreppet är vedertaget inom den sfär där det används och jag har stannat vid att acceptera det med de brister det har. I uppsatsen används det i denna betydelse: socialt agerande som ej är förknippat med internet.

Virtuell är ett ord som ofta används för att beskriva internet, till exempel i begreppen *virtuell gemenskap* eller *virtuell verklighet*, till skillnad från världen utanför internet. Virtuell betyder *skenbar*, och begreppet myntades tidigt i internets historia men har idag

fått en delvis förskjuten betydelse från skenbar till helt enkelt ett begrepp för att ange nät- och datorrelaterade fenomen.

Se i övrigt bilaga 2 för ytterligare ord- och begreppsförklaringar.

1.4 Disposition

Uppsatsen inleds med ett inledande kapitel om studiens tillkomst följt av en bakgrund med faktiska uppgifter om internet och nätets utveckling över tid samt synen på nätanvändning. Uppsatsens teoretiska ram presenteras i kapitel 3 och därefter följer ett kapitel om den undersökningsmetod som använts och en redogörelse för den empiri som ligger till grund för analysen. Kapitel 5-7 handlar om studiens resultat och har en tematisk framställning där empiri och teori integreras ämnesvis. Ett sammanfattande analyskapitel och en diskussion avslutar uppsatsen.

1.5 Sammanfattning

Denna studie undersöker om människor *kan* skapa djupa och betydelsefulla sociala relationer utan fysisk kontakt, om sådana sociala relationer idag utvecklas tack vare nätet, och om de kan ersätta tidigare IRL-relationer. Studiens syfte är att få en förståelse för fenomenet nätvännor och få uppslag till kommande forskning. Att sociala relationer uppstår på nätet framgår av nästa kapitel.

2 BAKGRUND

Internet är ett kommunikationsverktyg som vi haft tillgång till i drygt tio år. Under den tiden har många sociala kontakter skett på nätet, mellan människor som delar tankar med varandra både enskilt och gruppvis.

2.1 Internet

Internet har numera blivit en naturlig del av vardagslivet för de flesta i Sverige. Kontakter på nätet ingår idag i det sociala kapitalet, e-post har blivit vanligare än telefon som kommunikationsmedel och redan år 2000 var Sverige det land som hade högst andel internetanvändare per capita (Wellman och Haythornthwaite 2002:6ff). Enligt SCB² hade 78 procent av alla i åldersgruppen 16-74 år tillgång till internet i hemmet första kvartalet 2005. Över hälften av dessa hade bredband och mer än två tredjedelar använde internet varje dag. Att läsa och skriva e-postmeddelanden är det man mest använder nätet till. En betydligt mindre del använde nätet till att chatta. En senare uppgift visar att 73,6 procent av Sveriges befolkning i alla åldrar hade tillgång till internet i september 2005³.

2.2 Vänskap

Vänner är viktiga för oss hela livet men mest för ungdomar. I medelåldern blir grannar och nära anhöriga mer viktiga enligt SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden i Sverige (Persson 2003). SCB:s statistik visar att mer än hälften av alla vuxna i åldersgruppen 16-84 år träffar vänner och bekanta varje vecka, medan något fler träffar en nära anhörig. Omkring en tiondel önskar sig mer kontakt med vänner. De som uppger sig ha riktigt nära vänner har ökat från undersökningsperiodens början 1980 till idag. 87 procent av kvinnorna och 77 procent av männen uppger att de har en nära vän.

² Uppgift från SCB. Se bilaga 3

³ Från Internet World Stats <http://www.internetworldstats.com/europa.htm#se>

2.3 Virtuell gemenskap

Datorn och internet används i hög grad till kommunikation och till att upprätthålla sociala relationer. Detta kan ses som både positivt och negativt. På nätet kan man ha sociala kontakter oberoende av tid och rum, och kommunicera med vem som helst oberoende av socioekonomiska faktorer. Men dessa kontakter är också sårbara. Det är lätt att bli medlem i en nätgrupp men lika lätt att lämna den.

Fyra faktorer karaktäriserar nätkommunikation (Amichai-Hamburger 2005:61):

- *Virtualitet*: datoriserad representation av verkligheten.
- *Rymd*: nätet är sin egen rymd och är inte parallell med IRL- verkligheten, nätet är en egen verklighet i sig.
- *Utspriddhet*: nätverket finns oberoende av rummet, det är utspritt i cyberspace.
- *Aypersonifiering/kroppslöshet*: nätkommunikationen är skriftlig och därmed saknas kroppsspråk och ansiktsuttryck.

2.3.1 Två skolor

Den sociala interaktionen på nätet har kommit att betraktas ur två synsätt. Det ena är att man anses som ensam när man sitter vid datorn, oavsett vad man gör; att datormedierad kommunikation är ett osocialt beteende i en överklig och konstlad värld på nätet. Det andra är det multisociala, där nätet ses som ett verktyg som främjar social interaktion med andra människor (Slevin 2000:169, Amichai-Hamburger 2005:45, Katz och Rice 2002). Tidig forskning tyder på att nätanvändare är ensamma människor medan senare forskning tyder på att nätet inte skapar social isolering utan att det är de redan socialt isolerade som använder det (Amichai-Hamburger 2005:46). Det sociala kapital som skapas i den virtuella gemenskapen är betydande menar Ågren (1999) och Queen-Haase (2002:291) eftersom de som interagerar i sociala relationer på nätet ser ett värde i denna interaktion. Bland forskarna finns också de som ser fördelar med nätkontakter i den meningen att det ger nya kontakter, sprider idéer till fler, motverkar hierarkier och maktkoncentration, ökar möjligheterna till medborgerliga aktiviteter och främjar demokrati och ett självreflekterande samhälle; samt de som menar att det främjar en extrem individualism

och isolering från familjen och att det kan leda till internetmissbruk (Howard m fl 2002:48, Baym 2002:63, Coget m fl:2002, Nie m fl 2002 och Biggs 2000). Dessa studier ger också antydningar om minskad känsla av välbefinnande.

I diskursen ingår också frågan om ”verklig” i betydelsen ”livet utanför nätet” kontra det virtuella nätlivet, med betydelsen att kontakterna på nätet anses mindre verkliga än de utanför nätet. Mot detta invänder Castells (2000:376ff) att all kommunikation bygger på virtuell symbolisk representation, samt Bakardjieva (2005:157ff) med argumentationen att den kommunikation som sker på nätet får sitt innehåll från människorna själva i deras högst verkliga liv. Att se nätkontakter som mindre verkliga menar Chayko (2002:157ff) inte är relevant i dagens samhälle, i stället bör vi betrakta nätkontakter som ett av många kontaktsätt och som ett komplement till de övriga. Nätkontakterna är idag en naturlig del av samhällets kommunikationsstruktur och den relation som uppstår mellan individer bör betraktas som ”verklig” oavsett medium. Men forskningen utgår till stor del från IRL-kontakt som norm och bortser från nätets egna villkor och former menar Baym (2002:68-72) och ser denna deterministiska utgångspunkt som ett problem. I stället lyfter hon fram nätets komplexitet och de stora skillnader i hur det används vid social kommunikation.

Genom nätkommunikation tänjs gränserna ut mellan det privata och det offentliga livet när vårt agerande på nätet, genom datorn i hemmet, blir synbart för en större publik; och vice versa: intimitet och främlingskap kan upplevas sida vid sida (Bakardjieva 2005:180ff, Slevin 2000:92). Den privata sfären har ingen direkt avgränsning mot den offentliga, det sociala agerandet på nätet sker växelvis på båda arenorna.

2.3.2 *Gemenskap*

Vi går idag från gamla fasta grupper till mer föränderliga nätverk; till exempel från offentliga platser till privata, från fasta jobb till projektanställningar eller bemanningsjobb. Vi ingår i större utsträckning idag i flera grupper än tidigare generationer, och interagerar med fler människor (Wellman och Haythornthwaite 2002:31-32). På nätet finns både smala och breda interaktionsmönster. Det smala innebär

att man har kontakt kring en viss fråga eller ett visst ämne. Det breda innebär att man har en allmän social kontakt, precis som med andra vänner och bekanta. För många kan en bekantskap på nätet börja som kontakt i en specifik fråga och sedan fördjupas, precis som i övriga vardagslivet (Bakardjieva 2004:122, Baym 2002:68). Social gemenskap mellan individer uppstår inte sällan i grupper på nätet, i grupper som är normativa, hierarkiska och ofta stödjande (Baym 2002:70). E-postlistor och diskussionsgrupper har som regel gemensamt överenskomna regler, och en moderator eller listägare. Grupprocessen fungerar på samma sätt på nätet som IRL (McKenna och Seidman 2005:194-195). Tidig forskning visade risker för avindividualisering och att detta skulle kunna leda till ickenormativt beteende men idag visar forskningen att sociala normer lika mycket styr nätkontakter som IRL-kontakter. Normefterlevnad övervakas lika mycket på nätet som IRL och avvikelser från normer hanteras på samma sätt som IRL (ibid).

2.3.3 Interaktionsteknik

Sedan över tio år har vi använt oss av begreppet nätverkssamhället och före det, när datorer började bli vanliga, talade vi om informationssamhället. Idag finns tankar om att vi bör tyda IT som ”interaktionssamhället” i stället, det vill säga att datorers och internets huvudsakliga användning och syfte är mänsklig interaktion snarare än förmedling av information (Castells 2000:363ff, Sveningsson 2003:13, Wiberg 2005:97). Men hur nätet används beror på användarna själva, deras kunskap och kognitiva resurser, som kan skapa nya interaktionsmöjligheter som tidigare bara var givna för dem som befann sig på samma geografiska plats (Slevin 2000:113).

2.4 Sammanfattning

Datorer och internet har ökat möjligheterna till interpersonella sociala kontakter, möjligheter som också används dagligen. Internet kan i första hand ses som ett verktyg för mänsklig kommunikation snarare än ett medium för förmedling av information. Denna studie undersöker vilken betydelse sociala relationer på nätet har. I nästa kapitel ges en teoretisk ram för studien.

3 TEORETISK RAM

I detta kapitel följer en teoretisk ram till uppsatsen. Inledningsvis ger jag en introduktion till teorin om *sociomental band* utifrån Chayko (2002)⁴, en teori om att människor kan utveckla djupa och nära sociala relationer utan att mötas ansikte mot ansikte. Denna teori prövar jag mot resultatet av min studie, som har ett relationssociologiskt perspektiv. Dessutom ingår ett avsnitt om betydelsen och behovet av sociala relationer. Jag ger också en kort orientering i övrig forskning på området sociala relationer på nätet. I uppsatsen i övrigt har jag valt tematisk framställning där anknytning till teori och andras forskning sker i anslutning till empirin.

3.1 Teorin om sociomental band

Begreppet *sociomental band*⁵ innebär att människor hyser starka och hållbara mentala och känslomässiga band till andra människor utan att fysiskt ha träffat dessa. Det kan förekomma i både ensidiga och flersidiga relationer, till exempel mellan en läsare av en bok och författaren utan att dessa har kontakt, en filmstjärna och dennes beundrare, mellan brevvänner eller mellan medlemmar i en diskussionsgrupp på nätet. Chayko (2002:2ff) beskriver fenomenet också som en relation på distans, ibland i både tid och rum. Huvudbegrepp i denna teori är *sociomental kontakter* som omfattar både djupa och ytliga relationer enligt ovanstående förutsättningar, samt *sociomental band* som betecknar kontakter som djupnat över tid. Chayko liknar sociomental gemenskap vid Tönnies *gemeinschaft* där ”osynliga” sociala band kan ersätta kontakter ansikte mot ansikte (se vidare Andersen och Kaspersen 1999:63).

I denna studie använder jag teorin i betydelsen *sociomental band mellan individer vars relation uppstått på nätet*.

⁴ Fil dr Mary Chayko är professor i sociologi vid College of St Elizabeth i New Jersey, USA. Hon forskar om sociala effekter av internet och andra massmedier. Se även <http://www.cse.edu>

⁵ min översättning av det engelska begreppet *sociomental bonds*

Många bär i sina tankar och känslor med sig dem som är fysiskt frånvarande i deras liv. Ändå ses sociomentala band ofta med skepticism och upplevs ibland också som skamliga och egendomliga men genom massmedial teknik har de blivit så vanliga att de flesta människor på något sätt berörs av fenomenet idag. I sin forskning om nätbaserade relationer har Chayko (2002:5) ofta träffat på människor som inte gärna talar om sina sociomentala band till nätvänner med till exempel familj och IRL-vänner. Intervjuade i hennes studie vittnar om att de trodde sig vara ensamma om att känna förtrolighet och djup vänskap med personer de aldrig träffat IRL. Att dölja dessa relationer ser hon som nedvärdering av dem och en bristande helhetssyn. I helheten ingår både IRL-relationer och sociomentala relationer sida vid sida och överlappande varandra. I vår komplexa moderna tid har detta blivit än mer verkligt:

We have a remarkable capacity for connecting with others – for forming social bonds and communities across great distances and throughout time in the Internet age.” (Chayko 2002:6):

Det ömsesidiga beroendet genom dagens arbetsdelning och ibland stora fysiska avstånd i det globala samhället ser Chayko som en ny form av organisk solidaritet enligt Durkheim (se vidare Andersen och Kaspersen 1999:86), och som frambringar alltmer sociomentala band människor emellan. Sociomentala relationer är idag outhärliga och ingår i vardagslivet (Chayko 2002:8ff).

3.1.1 Medium, individer och utrymme

Tre faktorer krävs för att sociomentala relationer ska uppstå och vidmakthållas (ibid):

- ett tekniskt kommunikationsmedium
- individer likasinnade nog för att skapa kontakt
- ett utrymme för kommunikation

Ny teknik förändrar både struktur och innehåll i våra sociala relationer. Med hjälp av tekniska media kan vi interagera i realtid över globala avstånd. Vi utnyttjar de kreativa utvecklingsmöjligheterna hos datorer till social interaktion på nya sätt och datorer har idag blivit ett relationsverktyg för individen.

För att forma sociomentala band krävs att vi också hittar avlägsna *signifikanta* och *generaliserade andra* som vi känner kognitiv och emotionell ömsesidighet med (ibid:20ff och 42ff). Eftersom vi kan skapa oss föreställningar av andra som vi inte har mött fysiskt kan vi ändå utveckla relationer. I sociomentala relationer är det våra sinnen⁶, våra tankar och känslor, som är utgångspunkten för interaktionen, inte det fysiska mötet (ibid). På nätet kan vi hitta människor med samma attityder och idéer som våra egna, som tolkar världen på samma sätt som vi gör, vilket blir grunden för den sociomentala relationen. Hur vi tänker om världen blir viktigare än vår fysiska gestalt i den.

Det sociomentala utrymmet är den mentala sociala värld som delas av två eller flera individer när ett mentalt möte mellan dessa sker. I detta utrymme kan de sociomentala banden överbrygga fysiska avstånd och ge en påtaglig känsla av samhörighet och närhet trots fysisk frånvaro hävdar Chayko (ibid:31ff). *Cyberspace* är ett sådant sociomental utrymme, som vi når genom internet. Nätvänner beskriver ofta sina kontakter med orden som ”att träffas”, ”mötesplats”, ”chatrum” och ”diskussionsgrupper”, begrepp som har med lokalitet att göra trots att det rör sig om skenbar (virtuell) lokalitet.

3.2 Teorier om sociala relationer

För att förstå betydelsen av djupa och hållbara sociala relationer och människans behov av vänskap har jag vänt mig till Alberoni (1984), Berger och Luckmann (1991), Schütz (2002) och Sennett (2000). Språket är ett viktigt verktyg för att upprätthålla en social samvaro menar Dunbar (1997). I sociala relationer som uppstår på nätet är språket i högsta grad betydelsefullt för utvecklandet av relationen.

3.2.1 Vänskap

Människan lever i ett socialt sammanhang och att utveckla sociala relationer med signifikanta andra är avgörande för att bekräfta vår identitet. Dessa sociala relationer

⁶ eng. *minds*

behöver bestå av både nära vänner och flyktiga bekanta (Berger och Luckmann 1991:170ff). När vänskap utvecklas berättar vi för varandra om oss själva och söker efter både det som är gemensamt och det som skiljer oss åt när vi jämför oss med varandra. Alberoni skriver ”vid mötet lär jag känna mig själv genom att lära känna min vän” (1984:19). Att få verklig och djup kontakt med en signifikant andre innebär en ömsesidig förståelse, tillit och att erkänna och tillåta ett ömsesidigt beroende där båda parter får både ge och ta hjälp och känna sig behövda. Tillit gör att vi inte känner rädsla för beroendet av andra. Vi behöver djupa och hållbara sociala relationer för att utveckla en känsla av sammanhang i vår identitet och skydda oss mot vilsenhet och förvirring (Sennett 2000: kap 8, Schütz 2002:91, Alberoni 1984:46ff).

3.2.2 *Språket som verktyg*

För att vårda en social relation krävs ständig putsning⁷ enligt Dunbar (1997). Därför använder vi språket som ett putsmedel, ett verktyg för att inleda och vårda sociala relationer. Genom språket kan vi putsa flera samtidigt. Vi kan berätta för andra vilka vi är och de kan berätta för oss, och på så sätt stärka relationerna genom ökad kunskap om varandra. På så sätt blir vi allierade och vänner (ibid:85). Tack vare språket kan vi lätt starta nya relationer. Men vi har också behov av att träffas, eftersom språket inte räcker till för att uttrycka alla känslor. Kroppskontakt ger möjlighet att uttrycka djupare känslor (ibid:155). Samtalen är det som i relationen med signifikanta andra upprätthåller och ombildar individens egen subjektiva verklighet i vardagslivet. Varje gång vänner träffas reproduceras vänskapen, djup vänskap innebär ett ständigt utforskande av omvärlden tillsammans. Kan detta inte ske ansikte mot ansikte kan brevväxling ersätta samtalet, men täthet och intensitet är då viktiga (Berger och Luckmann 1966:172ff, Schütz 2002:42, Alberoni 1984:58, 80), så som kan ske på nätet.

⁷ engelska *grooming*

3.3 Övrig tidigare och pågående forskning om nätrelationer

En rad forskningsinsatser sker på området internet som social mötesplats och datorer som kommunikationsverktyg. Redan under andra halvan av 90-talet pågick forskning på flera institut i USA och Kanada, framför allt övergripande studier om hur nätet egentligen används. Man fann tidigt att en av nätets viktigaste funktioner är den kommunicerande, det vill säga som ett verktyg för interpersonell kommunikation. Men studier tyder också på minskad social interaktion med familjemedlemmar och IRL-vänner. Nedanstående forskning är de studier jag funnit som mest relevanta i mitt arbete.

3.3.1 *Internationell forskning*

En rad studier ger stöd för Chaykos teori att djupa vänskapsband och intima relationer som präglas av ömsesidighet kan utvecklas, och verkligen utvecklas, mellan nätvänner (Bakardjieva 2005, Baym 2002, McKenna m fl 2002, Wellman och Gulia 1999). Men det innebär inte att IRL-vänner överges för nätvännernas skull utan i högre grad ersätter nätvänner IRL-vänner där de senare saknas, särskilt för nätanvändare i någon form av social isolering (Bakardjieva 2005:179).

Motstridiga resultat visas i andra studier (Coget m fl 2002, Kraut m fl 2001, Nie m fl 2002, Nie och Hillygus 2002:11-12). Ökad social interaktion på nätet ger en ökad känsla av ensamhet hävdar Coget m fl, som ser en positiv korrelation mellan dessa variabler. Nie m fl fann i sin studie 2000 att nätanvändning förskjuter social interaktion från IRL till nätet, inte kompletterar den. Nie m fl konstaterar att tid som används på nätet tas från andra sociala aktiviteter eftersom dygnets timmar är desamma. Nätanvändning leder till minskad social interaktion med familj och vänner, och nätanvändare är mer ensamma än icke-användare är de slutsatser som dras i studien Home Net Project i USA 1995 (Kraut m fl 2001) och forskarna varnade för alltför stor nätanvändning⁸. En uppföljningsstudie av 208 nätanvändare i Pittsburgh tre år senare visade att långvarig nätanvändning gav motsatt resultat: ökat välbefinnande och minskad känsla av ensamhet.

⁸ http://www.markle.org/resources/press_center/press_releases/1997-1999/press_release_09011998.php

Medlemmar i marginaliserade grupper kan stärka sin självidentitet och få ett betydelsefullt socialt stöd i nätgrupper (Bargh m fl 2002, McKenna och Bargh 1998, McKenna m fl 2002). Dessa studier visar också att nätrelationer djupnar snabbare än IRL-relationer och kan vara särskilt positiva för socialt isolerade, samt även främja deras IRL-relationer.

3.4 Sammanfattning

En mängd forskning pågår, framför allt internationellt men också i Sverige, om sociala relationer på nätet och hur människan använder datorn som verktyg för kommunikation. Min studie prövas huvudsakligen mot Chaykos *teori om sociomental band* som innebär att människor kan utveckla djupa sociala relationer trots fysiska avstånd, men också mot studier som visar att ökad social interaktion på nätet ger minskad tid med familj och IRL-vänner. Människans behov av nära och djupa relationer påvisas av bland annat Alberoni, Dunbar och Sennett. I nästa kapitel redogörs för den metod som använts i studien.

4 METOD

Till grund för min uppsats använder jag en enkät gjord hösten 2005. Frågorna i enkäten handlar om hur de svarande ser på betydelsen av nätkontakter och om dessa har förskjutit tidigare socialt umgänge från IRL till nätet. 208 personer har svarat på enkäten och urvalet är självselektivt. I arbetet ingår också studier av tidigare forskning på området.

4.1 Metod

Hur människor tänker och resonerar kring fenomenet nätvänner är det jag vill veta. Min ansats är problemfokuserad (Dannefjord 1999:5) och redan i ett tidigt skede övervägde jag vilka frågor som bör ställas för att ge de svar jag söker⁹. För att samla in data valde jag att använda en enkät eftersom jag bedömde att det är ett effektivt och välfungerande sätt att få intressanta svar. Skälet till att jag valt att göra en egen undersökning är att studien ska vara aktuell, att den ska visa svenska förhållanden, och utgå från min frågeställning. Jag stödjer mig huvudsakligen på Sveningssons (2003) metodteoretiska resonemang i mitt val av metod (se avsnitt 4.1.2).

4.1.1 Enkäten

Studien gjordes med en kombination av kvantitativ och kvalitativ teknik genom att kombinera frågor med slutna och öppna svar (Dannefjord 1999:5), men med betoning på den kvalitativa delen eftersom de berättande svaren är de som främst ligger till grund för analysen. Öppna frågor kan få respondenten att komma ihåg något medan de slutna frågorna kan få respondenten att känna igen något (Halvorsen 1992:87). De öppna svaren kan ge en helhetsbild av det studerade problemet medan de slutna svaren visar detaljerna i helheten. Med en enkät kan man få mer tillförlitliga svar än vid intervjuer eftersom de som svarar kan känna sig friare i sina svar menar Hellevik (1996:101), men ett problem kan också vara hur frågorna tolkas av respondenten. Vid en intervju går det ju att fråga

⁹ Enkätens frågeformulär och svarsfrekvens se bilaga 1

om man fattat rätt eller inte. Jag har valt att ha en viss del slutna frågor för att få fram bakgrundsfakta och som en kontrollfunktion, medan de öppna svaren är de som ger djup i resultatet. En del av syftet i denna studie är att nå en förståelse om fenomenet nätväänner snarare än att belägga dess utbredning, varför en kvalitativ ansats är lämplig. Metod ska väljas efter vad som är lämpligt för frågeställningen men också av vad som är praktiskt möjligt (Sveningsson 2003:66-67).

Enkäten innehöll både kognitiva och värderande frågor, som behandlar både faktiska förhållanden och känslor hos de svarande (Hellevik 1996:114). Enkätfrågorna har presenterats på nätet i ett enkätverktyg¹⁰. I bearbetningen av enkätsvaren har jag i verktyget kunnat ta fram statistik för svaren på enskilda slutna frågor och kombinationer av frågor. Svaren på de öppna frågorna har i efterhand indexerats efter ett antal kategorier¹¹, för att kunna utläsa samband och se sammanhang som annars inte framgår.

4.1.2 Avgränsning och urval

Min målgrupp för studien är svenskspråkiga personer som har nätväänner, det vill säga betydelsefulla sociala relationer på nätet. Min föreställning är att medelålders kvinnor är väl så aktiva nätanvändare som ungdomar och män, inte minst i relationssyfte. Därför fanns en fråga om ålder och en om kön. Skälet är att statistik om dator- och internetanvändning visar att män är den största användargruppen även om gapet mellan män och kvinnor idag håller på att jämnas ut¹². Men min teori är att kvinnor använder internet i lika stor utsträckning som, eller ännu mer än män, när det gäller sociala kontakter.

Att göra undersökningar på nätet har många fördelar. Det är lätt att hantera, kan nå många utan kostnad och svaren samlas i en läsbar databas (Sveningsson m fl 2003:78ff). Men det finns också kritik (Skitka och Sargis 2005:11). Nätbaserade undersökningar är inte

¹⁰ Ett s k opensource-verktyg som heter PHP Surveyor

¹¹ Se bilaga 5

¹² Se bilaga 3

tillräckligt slumpmässiga och representativa eftersom de bara besvaras av nätanvändare. I denna studie ville jag dock enbart nå nätanvändare, varför en enkät på nätet är användbar för mitt syfte (Sveningsson 2003:91).

Enkäten har funnits tillgänglig på internet via min hemsida mellan den 6 oktober och 4 november 2005. Information om den och inbjudan att svara på den har jag skickat till 40 svenska mailinglistor¹³ och till ett diskussionsforum för personer som skriver dagbok på nätet. Dessutom har jag informerat enskilda personer om enkäten, personer som jag vet har sociala kontakter på nätet, och som i några fall skickat inbjudan vidare, så kallad *snowball sampling* (ibid:79). Den som blivit intresserad av att svara har kunnat följa en länk till min hemsida¹⁴ med information om syfte och förutsättningar. Här framgår tydligt att frågorna vänder sig till den som har sociala kontakter som uppstått på nätet. Därefter har den personen kunnat registrera sig och sedan fått e-postmeddelande med direkt inbjudan till enkäten och en unik inloggningslänk. 230 har anmält sitt intresse och fått ett sådant mail (två av dem har avbrutit och återkommit senare då enkätformuläret fyllts i på nytt och slutförts) och 208 har svarat.

Denna urvalsmetod beskrivs av Sveningsson (ibid:78f) som ett sätt att kunna nå ett mer strukturerat urval respondenter. Men ett problem är att vissa faktorer då styr urvalet och det kan därför inte bli representativt för en större population nätanvändare eftersom det bara är de som själva visar intresse för undersökningen, som utgör svarsgrupp. Jag har inte gjort någon avgränsning av den undersökta gruppen annat än att jag enbart vänder mig till dem som kan nås på nätet och som har nätrelationer eftersom denna förstudies syfte är en orientering på problemområdet och att jag därför vill nå många olika kategorier nätanvändare. Respondenterna är ett självselektivt urval eftersom jag inte skickat personliga inbjudningar till enskilda personer annat än i en handfull undantagsfall. Jag vet alltså inte exakt vilka som nåtts av information om enkäten, bara

¹³ Se bilaga 4

¹⁴ <http://www.evagun.se/studier/enketstart.html>

vilka som nappat på erbjudandet och fått en direkt inbjudan via e-post. Enkäten har genomförts anonymt, i databasen har svaren åtskilts från namn- och adressuppgifter.

Sveningsson (ibid:80-81, 92-100) påtalar också den praktiska aspekten på undersökningar som görs på nätet. Att välja muntliga intervjuer ser hon som svårare, eftersom det finns ett större motstånd mot att ställa upp på det, och det kan vara praktiskt svårt att arrangera en intervjusituation. Studier av nätanvändare gäller sällan dem som finns i forskarens närhet, nätanvändare kan finnas var som helst i världen. Sveningssons erfarenhet är att det däremot är lättare att få respondenter till ett lätt tillgängligt enkätformulär på en hemsida, och att det är lättare att få svar på frågor om det som kan upplevas som känsligt. Kvalitativa metoder på nätet, med e-postfrågor eller öppna frågor i enkätformulär har också den fördelen att transkriberingsmomentet försvinner i analysarbetet eftersom de svarandes egna ord finns samlade i en databas. En nackdel är bristande möjlighet att ställa följdfrågor.

4.1.3 Kritik

Vid självselektivt urval måste man ha i åtanke de faktorer som styr urvalet. Vad får dem som svarar att bli intresserade av att svara? Det kan vara så att de som är positiva är mer benägna att svara på en sådan här enkät än de som är negativa. Av det faktum att så många av dem som svarat i hög grad är positiva till fenomenet nätvänner kan man ana att svarsgruppen inte är representativ för nätsurfare med sociala nätrelationer i Sverige i allmänhet. I respondentgruppen finns en grupp som själva berättar om sjukdomar, svår livssituation eller andra former av social isolering. Det kan vara så att de i högre grad nåtts av enkätinformation för att de är flitiga nätanvändare och därför mer benägna att svara. Kanske är det bara de datorvana som väljer att svara eftersom den som är ovan datoranvändare kanske känner sig osäker på enkätens hantering. Andra faktorer kan också påverka vem som svarar; vi vet alltså inte vilka som haft möjlighet att svara på enkäten. Detta ger en osäkerhet som måste beaktas i tolkning och analys av svaren. Resultatet av enkäten är ändå fruktbart eftersom studiens syfte inte är att eftersöka betydelsen av nätvänner för internetanvändare i allmänhet utan att undersöka om

betydelsefulla sociala relationer *kan* uppstå och utvecklas på nätet. Det överlag positiva resultat som enkäten gett ska därför inte tolkas som att nätrelationer i allmänhet har positiv effekt för nätanvändare. (Se vidare avsnitt 4.5.5)

4.2 Internet- och litteratursökning

För att hitta tidigare och pågående forskning i ämnet har jag främst sökt på nätet, eftersom det är sannolikt att den forskning som sker om nätet också finns tillgänglig på nätet, men också i litteraturen. På så sätt har jag funnit information om flera tidigare forskningsprojekt men färre pågående. Nätsökningarna har skett både via Växjö universitetsbiblioteks katalog och databaser, Googles forskningssöktjänst¹⁵ och på enskilda universitet och högskolor. Samtliga svenska högskolor och universitets hemsidor har genomsköts. Statistik från både SCB och World Internet Institute¹⁶ har använts.

Det är viktigt att visa stor noggrannhet och omdömesförmåga i allt vetenskapligt arbete, för att resultatet ska vara tillförlitligt och bibringa ny och användbar kunskap. Att välja metod har också föregåtts av noggranna övervägningar (Hellevik 1996:kap 1 och kap 6, Halvorsen 1992:kap 7). I litteraturstudien och i arbetet med enkäten har jag haft detta som rättesnöre och därför läst och granskat betydligt mer än vad som sedan kommit till direkt användning.

4.3 Empiri

Empirin i denna studie utgörs av innehållet i de svar jag fått på frågorna i enkäten. De består av både valda svarsalternativ i styrda frågor och öppna berättande svar. De för denna förstudie mest intressanta delarna av empirin är respondenternas öppna berättande svar på frågor om umgänget med nätvännar. Här bedömer jag att respondenterna har tagit upp det som är mest betydelsefullt för dem själva, och det tyder också svaren på. Det är i

¹⁵ <http://scholar.google.com/>

¹⁶ <http://www.worldinternetinstitute.org/>

vissa fall långa och innehållsrika berättelser om hur nätvänner lyft dem ur en relativ social isolering, om djup vänskap och starka band, men också om besvikelser.

Jag har valt en deduktiv form (Dannefjord 1999:24) för mitt arbete vilket innebär att jag utgått från min teori att betydelsefulla och djupa sociala relationer kan utvecklas på nätet och att dessa kan ge en förskjutning i det sociala umgänget (se avsnitt 1.1.2). Empirin har prövats mot denna teori och mot teorin om sociomentala band (se avsnitt 4.1). Denna prövning ligger till grund för analysen.

4.4 Tolkning och analys

Att analysera handlar om att kategorisera den information som samlats in i syfte att beskriva vad man hittat och reflektera över vad denna kunskap säger (Halvorsen 1992:kap 9, Hellevik 1996:kap 8). Den reflexiva tolkningen innebär bland annat att jag inte tror mig ha fått fram någon entydig sanning utan att det är en tolkad kunskap som kan se annorlunda ut genom andras ögon. Detta gäller särskilt för tolkningen av de berättande svar som getts på enkätens öppna frågor. Becker (1998:51ff) varnar oss för att bli alltför generella i våra slutsatser och tro att det vi finner är representativt för en större grupp. Vi vill gärna visa att B orsakas av A. Oftast är det inte så enkelt utan det finns fler orsakssammanhang än ett, och de kan också vara inbördes beroende av varandra. Becker uppmanar oss att inte bara utgå från det vi tror oss veta, det som är allmän kunskap eller det som andra redan fastställt, utan i stället själva iaktta hur det egentligen är, och framför allt inte missa detaljerna. Enligt Becker (ibid) ska forskaren ifrågasätta det folk berättar men å andra sidan också lägga stor vikt vid det, för människor vet så mycket om sin egen värld. Eftersom de kan ges anonymitet kan vi få veta mycket. Men det är också så att forskaren vet en del som de undersökta inte själva vet. Eftersom undersökaren får information från många i en grupp är kunskapen hos forskaren större om helheten, om sambanden mellan detaljerna, än vad varje enskild respondent vet. Analysen av svaren har skett med detta i åtanke. Ändå finns risk för att jag i mina slutsatser kan ryckas med av de ytterst personliga och öppenhjärtiga berättelser som respondenterna gett, och av det

faktum att jag själv har nära och betydelsefulla relationer med nätvänner. I all forskning finns en risk att forskaren grips av sitt arbete på så sätt att hon upptäcker just det som hon förväntar sig, och kanske önskar (Wedin och Sandell 1995:45). Detta kan man bara komma tillrätta med genom att vara medveten om det och se sina egna motiv och förväntningar i sammanhanget.

Vid tolkning och analys av resultatet bör också finnas en medvetenhet om den förförståelse som forskaren har. I detta arbete innebär det att jag har en personlig erfarenhet av nätgemenskap. Denna erfarenhet är över lag, men inte helt, positiv. Tolkningen av resultatet har skett i ljuset av den kunskap som kommer ur mångårig erfarenhet av social relationsreproducering på nätet.

4.5 Vetenskaplighet

Att arbeta vetenskapligt innebär bland mycket annat krav på validitet och reliabilitet. Vid kvalitativa undersökningar är detta svårt att bedöma då det inte handlar om fakta som kan beläggas med siffror utan om människors egna upplevelser. Enligt vetenskapliga kriterier ska ett undersökningsresultat kunna bli detsamma om någon annan forskare upprepar undersökningen. Detta kan i praktiken vara omöjligt, för även om samma personer får samma frågor igen kan de ha påverkats av mellanliggande händelser. I denna förstudie görs också tolkningar av berättande svar om respondenternas egna upplevelser och känslor som knappast är mätbara varför en tolkning aldrig kan bli exakt.

4.5.1 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet står för tillförlitligheten i studien. Jag bedömer att respondenternas svar är ärliga och uppriktigt menade, så långt som det är möjligt att bedöma. De många personliga berättelserna i svaren tyder på det. Registreringsprocessen¹⁷ och själva enkäten ser jag som ett visst mått på respondenternas seriositet, då den som gjort sig modan att registrera sig och ta sig igenom enkätens 20 frågor troligen inte bara gjort det på skoj.

¹⁷ se avsnitt 4.1.2.

4.5.2 Validitet

Jag bedömer också att frågorna har relevans och giltighet för undersökningen. I enkäten fanns frågor med direkt koppling till studiens syfte. När jag konstruerat frågorna och svaren har jag noga övervägt detta, plus att jag tagit in synpunkter från fyra personer som jag vet har sociala kontakter på nätet och vars synpunkter därför är relevanta för studien. Därefter har jag valt den utformning enkäten till slut fick.

4.5.3 Källkritik

I studien används både primärdata och sekundärdata. Primärdata kommer från enkätsvaren och sekundärdata från litteratur, uppsatser och rapporter från universitet, myndigheter och forskningsinstitut. Vad gäller litteraturen bör man ha i åtanke att även akademiskt granskad litteratur kan vara tendentiös. Även inom vetenskapen framförs olika åsikter enligt Thurén (1997) som påpekar att om en tendentiös källa används måste den kompletteras med en källa med motsatt tendens. Det har dock inte varit uppenbart för mig att den litteratur jag använt visat tendenser åt något håll. Däremot finns olika syn på det studerade området, vilket jag anknyter till i bland annat avsnitt 2.3.1.

4.5.4 Min egen roll

Som forskare måste man överväga sin egen roll, och särskilt om forskningen bedrivs på ett område där man själv är aktiv och har personliga relationer till de studerade. Jag är medveten om den relation jag har till ett fåtal av respondenterna. Mina egna nätvänner (en grupp på möjligen 20-30 personer av totalt 208 svarande) har fått inbjudan att svara på enkäten. Hur många av dem som gjort det vet jag inte. Att enkäten är anonym är också en garanti för att de egna nätvännerna inte har behövt känna sig hämmade av sin relation till mig eller på annat sätt påverkas i sina svar.

4.5.5 Generaliserbarhet

Ett antal miljoner människor använder idag internet på ett eller annat sätt, många för att kommunicera med andra enskilt eller i grupp. 208 av dessa har svarat på enkäten i denna studie; alltså en försvinnande liten grupp, och dessutom självselektiv. Därför går det inte

att dra generella slutsatser om internetanvändningen i Sverige utifrån dessa svar. Däremot är svaren från den undersökta gruppen *exempel på* hur nätanvändare använder nätet för att skapa och upprätthålla sociala relationer. Alltså visar svaren i högre grad hur nätet *kan* användas, än hur det används generellt.

I syfte och frågeställning förklarar jag att grunden till denna studie är att undersöka om vänskapsband kan uppstå på nätet, hur betydelsefulla de är, och att denna studie kan ses som en förstudie för fortsatt forskning på området sociala nätrelationer, varför bristen på generaliserbarhet inte bör ses som ett problem för studiens syfte.

4.6 Kritik

I enkäten fanns en e-postadress till mig och jag uppmanade respondenterna att ge synpunkter eller ställa frågor till mig om enkäten och studien i övrigt. Tre respondenter har haft kritiska synpunkter. Två av dem menar att jag borde haft med frågor om IRL-vänner som blivit nätvänner. Detta är dock inte inom ämnet för min studie, utan enbart nätvänner där relationen etablerats på nätet, vilket tydligt framgår av informationen på enkätens startside.

Den tredje respondenten har i sin blogg¹⁸ den 15 oktober (alltså under tiden enkäten var tillgänglig på nätet) skrivit en ganska omfattande kommentar. Bloggaren menar bland annat att vissa svar inte har svarsalternativ som är tillämpliga eller att tillräckligt många alternativ saknas eller att man inte ska tvingas välja ett enda svar. Min avsikt med de svarsalternativ jag valt är att den som svarar skulle välja det alternativ som passar bäst, men som kanske inte är det optimala i alla lägen. Ett par av frågorna är nyckelfrågor där man, enligt min mening, kanske inte är rätt person att svara på enkäten om man inte kan svara på de frågorna. Och kanske är det där som några valt att avbryta enkäten¹⁹. Annan kritik gäller att svarsalternativet "vet ej/vill ej svara" saknas på några av frågorna. Detta

¹⁸ http://easypieces.webblogg.se/151005211534_sociala_kontakter_p_netet.html

¹⁹ 22 personer har registrerat sig till enkäten men avbrutit. Två har sedan återkommit och genomfört den.

är frågor där jag vill ha ett svar, och där ett "vet ej/vill ej svara" enligt min mening skulle bli meningslöst. Bloggarens kritik gäller också att jag gör enkäten bara på nätet, vilket skulle kunna vara missvisande. Det tolkar jag som att jag därmed bara når en viss typ av människor. Från min sida är det med avsikt som jag väljer nätet som distributionsform, eftersom jag enbart vill nå dem som regelbundet använder nätet för sina sociala kontakter.

4.7 Sammanfattning

208 personer har svarat på enkäten som ligger till grund för denna studie. Enkäten har både öppna och slutna frågor, med en kvalitativ ansats. Den har varit tillgänglig på nätet under en månads tid hösten 2005. Urvalet har skett genom självselektion, som innebär att den varit öppen för dem som visat intresse för att svara. Det för med sig att resultatet inte är generaliserbart, men det är inte heller avsikten. I stället är syftet att få en ökad förståelse för fenomenet nätvänner, framför allt genom den kvalitativa delen av enkäten, samt att få uppslag till kommande forskning. Även litteratursökning har skett på internet. Att göra undersökningar på nätet är en användbar metod, och fruktbar för denna studie som undersöker förhållanden på nätet. Men nätundersökningar har också sina särskilda villkor. Eftersom urvalet är självselektivt är det viktigt att ha detta i åtanke vid analys och tolkning av svaren. I nästa kapitel presenteras svarsgruppen och delar av enkätsvaren tematiskt med den teoretiska prövningen.

5 DEN UNDERSÖKTA GRUPPEN

En mycket hög andel av respondenterna i studien är kvinnor, och en väsentlig del av dessa kvinnor är medelålders och äldre. Detta är en grupp kvinnor med hög datormognad och med kunnighet i att använda datorer och internet för social interaktion, vilket de också gör.

5.1 Ålder och kön

Idag ingår internetanvändningen i vardagslivet visar statistik från SCB²⁰. E-postanvändningen minskar med stigande ålder men både män och kvinnor i alla åldersgrupper använder internet och e-post, även medelålders och äldre. I åldersgruppen 35–54 år har kvinnorna i något större utsträckning tillgång till internet i hemmet än männen. 180 av de 208 svarande i enkäten är kvinnor. Morrison (2003:8) fann i sin studie att kvinnor utvecklar sociala relationer med hjälp av e-post, chat och nätgrupper i högre grad än män. Hon fann även att kvinnor som till stor del använder e-post även skriver mycket brev och drar slutsatsen att den som är mycket social på nätet också är det IRL. Kvinnor fortsätter i sina invanda roller av socialt omhändertagande och använder e-post som ett verktyg i den rollen menar Boneva och Kraut (2002:399).

Ungdomar av båda könen är de mest frekventa användarna av både e-post och annan nätkommunikation, till exempel genom chatt, icq, messenger²¹ etc. En rapport från år 2000 (Cole m fl 2000:12) visar att kvinnor i åldersgruppen 46-55 år i USA då var mer benägna att använda e-post än sina jämnåriga män. Kvinnors och äldres användning av internet och e-post ökar (Katz och Rice 2002:126 och Amichai-Hamburger 2005). Den allmänna bilden av den unge manlige nörden vid datorn kan möjligen ha varit relevant vid internetepokens barndom på 90-talet men gäller inte längre idag.

²⁰ Se tabell 4, bilaga 3

²¹ direkta meddelanden till en enskild person som är uppkopplad samtidigt och kan svara direkt, med hjälp av en särskild programvara

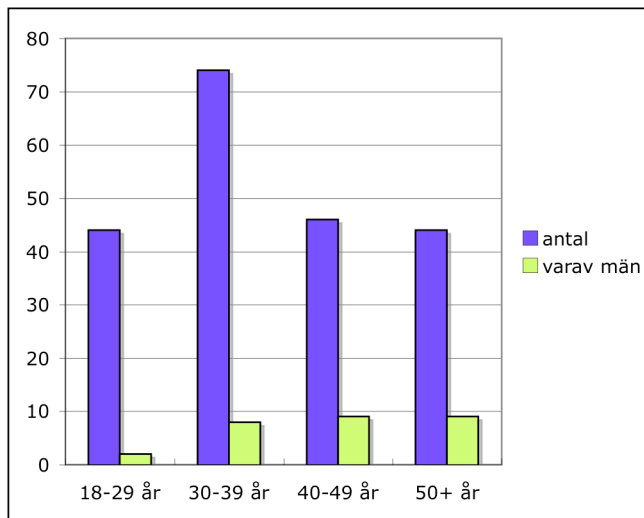

Diagram 1: Respondenternas ålder gruppvis

Totalt antal svarande: 208, varav män: 28

De svarande i denna studie är mellan 18 och 66 år, med en medianålder på 37 år. Flest antal svarande finns i gruppen 30-39 år. Åldersgruppen 50+ är exakt lika stor som gruppen under 30 år. Det ger en bild av att medelålders äldre utvecklar sociala relationer på nätet, att det inte är något som är förbehållet den unga generationen.

5.2 Nätumgängets former

I studien ingår frågor om hur länge man haft sociala kontakter på nätet och hur många timmar per vecka som ägnas åt dessa nätkontakter. Svaren är respondenternas egen uppskattning av tiden, och alltså inga absoluta siffror.

5.2.1 Mångårig erfarenhet

Ju fler års erfarenhet av nätanvändning desto fler sociala kontakter har användaren (Wellman och Haythornthwaite 2002:31). Fem år är det vanligaste svaret på frågan om antal år respondenterna haft sociala kontakter på nätet, vilket uppges av en fjärdedel. Medianvärdet är sju år och medelvärdet 6,6 år. 30 procent anger antingen sju eller åtta år, vilket tyder på ett genombrott för nätkommunikationer under 1997-98. Ett extremvärde är

20 år, en kvinna som beskriver sina kontakter inom universitetsvärlden sedan 1985. Jämför vi den totala gruppen med den grupp som är 50 år och äldre finns en svag förskjutning åt något längre tid med nätkontakter, 42 procent i denna åldersgrupp har haft nätkontakter åtta år eller mer medan motsvarande siffra för hela gruppen är 38 procent. Det rör sig alltså om en relativt erfaren grupp medelålders och äldre kvinnor som deltagit i studien. Två tredjedelar av de svarande uppger också att de hellre använder e-post än telefon för att kommunicera med andra, både privat och i arbetet.

Datormognaden och den ökade erfarenheten av nätkontakter för med sig en ökad skicklighet i att bedöma och utforska vilka nätvännerna är i ett tidigt skede av bekantskapen och förutse vilka de kommer att möta i cyberspace menar Slevin (2000:105-110). Den ökande erfarenheten av mediet ger användbar kunskap i individernas sociala praktik på nätet. Detta ser Kraut m fl (2001: 22) som en förklaring till skillnader i undersökningsresultat med några års mellanrum. En första studie 1995-96 visade negativa effekter för individen av sociala kontakter på nätet, medan övervägande positiva effekter visades vid en uppföljning tre år senare.

5.2.2 Tio timmar per vecka

Hur mycket tid man använder för att umgås på nätet kan ge en fingervisning om hur betydelsefulla man anser att nätvännerna är. Tio timmar per vecka är medelvärdet, och även det vanligaste svaret, och det uppges av närmare en femtedel. Medianvärdet är sju timmar. Upp till tre timmar per vecka uppges av en fjärdedel och lika stor andel svarar 14 timmar eller mer. Ett extremvärde är 90 timmar, vilket troligen är en felskrivning, och har därför inte räknats med i genomsnittsvärdet. Kvinnan skriver i sitt svar ”Jag älskar mina nätvännerna! De är de bästa vänner jag någonsin haft” men jag ställer mig ändå tveksam till en tidsåtgång av 90 timmar per vecka, vilket skulle innebära nätumgänge nästan all hennes aktiva vakna tid. 14 procent har uppgett att de ägnar 20 timmar i veckan åt socialt umgänge på nätet. Detta är en grupp som har förhållandevis lång erfarenhet av nätumgänge. 82 procent av dessa uppger att de haft sociala kontakter på nätet i sex år eller mer, medan motsvarande siffra för hela svarsgruppen är 65 procent.

Den tid man numera ägnar åt nätumgänge användes tidigare mest till andra fritidssysselsättningar, enligt tre fjärdedelar av de svarande. Ytterligare tre svarsalternativ kunde väljas på denna fråga och 30 procent angav arbete, 21 procent svarade att de tidigare umgåtts mer med familjemedlemmar och 13 procent med IRL-vänner.

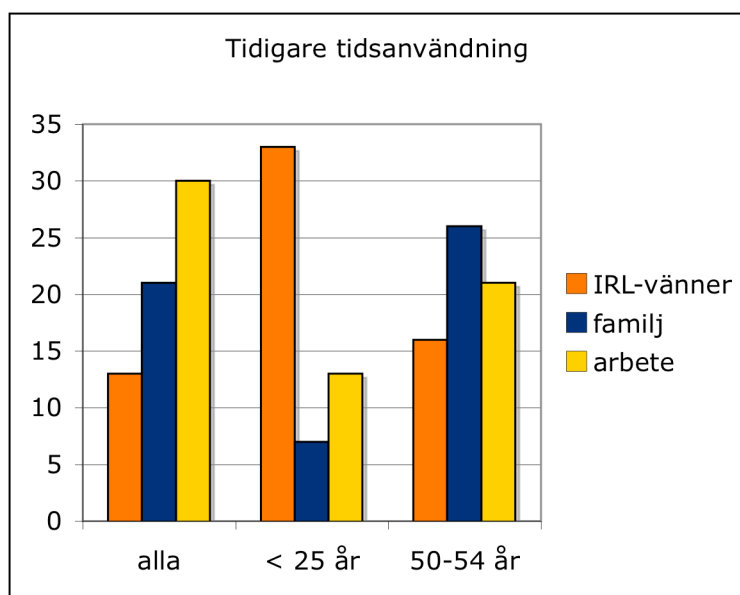

Diagram 2. Svar på fråga 12 i enkäten: "Den tid du idag ägnar åt kontakt med nätvänner, hur använde du den tidigare?" Detta är en flervälsfråga.

Svarsalternativ (antal av samtliga svarande som valt alternativet):

- Umgicks mer med IRL-vänner (13 %)
- Umgicks mer med min sambo, make, maka, särbo, mina barn, andra familjemedlemmar (21 %)
- Arbetade (30 %)
- Ägnade mig åt fritidssysselsättningar (77 %)

Några skillnader finns i svaren. De unga har tidigare ägnat mer tid åt IRL-vänner medan de äldre ägnat mer tid åt familjemedlemmar. En märkbar skillnad finns också hos 50–54-åringarna (se diagram 2 ovan) som tidigare arbetade mer och umgicks mer med familjen än övriga svarande. De variationer som kommer fram i svaren på denna fråga kan i lika stor utsträckning bero på ändrade livsförhållanden, till exempel skilsmässa, egen flyttning eller att barnen blivit vuxna och flyttat hemifrån. Något sådant samband framkommer inte

här, men nämns i några av svaren på de öppna frågorna. Vid tolkningen av svaren på denna fråga måste man ha detta i åtanke.

Att tiden på nätet tas från tidigare tv-tid är vanligt enligt Wellman och Haythornthwaite (2002:22). Men ju mer tid man ägnar åt internet desto mindre tid ägnar man åt aktiviteter tillsammans med vänner och familj, främst på helgerna, visar en studie (Nie m fl 2002: kap 7). Nie m fl ser en stark korrelation mellan dessa två faktorer och framhåller att tid vid datorn är ensamtid, även om sociala kontakter sker med datorns hjälp, eftersom den direkta sociala interaktionen inte sker ansikte mot ansikte. Samma tanke har en respondent:

"Känns viktigt för själen att träffa vänner i verkligheten och verkligen umgås. Blir för ensamt att bara sitta bakom en dator."

Hur respondenternas partners upplever eventuell minskad tid tillsammans på grund av umgänge med nätvänner efterfrågas i enkäten. Var tionde respondent instämmer i påståendet "min partner tycker att jag ägnar för mycket tid åt mina nätvänner". En studie i USA (Cole 2000:30) visar att åtta procent av nätanvändarna medger att de ignorerar familjemedlemmar medan 25 procent av familjemedlemmarna själva menar att de blir ignorerade. Det finns alltså en diskrepans mellan de två grupperna.

5.2.3 Hur det började

I en av enkätens frågor med öppna svar ber jag respondenterna berätta om hur deras sociala umgänge på nätet startade. Av de drygt hundra som nämner kommunikationssätt är det närmare hälften som börjat genom att gå med på en e-postlista. Chat nämns företrädesvis av dem som varit aktiva på nätet sedan före millennieskiftet.

Skälen till att man söker sig vänner på nätet är varierande, men några huvuddrag finns. En fjärdedel berättar att de sökt kontakt med andra personer med samma intressen eller i samma livssituation. För flertalet innebär detta antingen att ha en specifik sjukdom eller att de blivit gravida. Ett par män nämner att de sökt inträde på pappa-listor. De som skriver om sjukdom nämner i flera fall både att de sökt efter information om den egna

eller barns sjukdom, och att de sökt sig till nätet för att få stöd av andra i samma situation. Hobbyintressen, som till exempel släktforskning och hunduppfödning nämns också. 44 procent instämmer i påståendet ”jag började umgås med nätvänner för att det är möjligt”.

5.3 Skillnad mellan män och kvinnor

Vi måste ha i beaktande i denna studie att gruppen män bland respondenterna bara är 28 till antalet medan gruppen kvinnor är 180 personer. Männen har en något högre genomsnittsålder än kvinnorna (medianålder 40,5 respektive 36 år). Män och kvinnor har ungefär lika lång erfarenhet av nätumgänge, men ser man på medeltalet visar det 6,8 år för män och 7,2 år för kvinnor. Det som skiljer sig mest är i tidsanvändningen. Medianvärdet för männens antal timmar per vecka för nätumgänge är 3,5 medan det för kvinnorna är 8 timmar. 9 procent av kvinnorna men 14 procent av männen uppger att deras partner tycker att de ägnar för mycket tid åt nätvänner. Betydligt högre andel bland männen uppger att de tidigare arbetade på tid de nu ägnar åt nätumgänge²².

5.4 Skillnad mellan landsbygdsbor och stadsbor

En tanke i min föreställning om nätumgänge var att nätvänner kan vara viktigare för den som bor på landet än för den som bor i stad eller tätort, med eventuellt längre avstånd till grannar och vänner. 39 av de svarande uppger att de bor på landet och resten i stad eller större tätort. Landsbygdsborna har något högre medianålder, 39,5 år jämfört med 36,5 år för stadsborna. Den yngste på landet är 25 år. Drygt hälften av dem som bor på landet instämmer i påståendet ”jag började umgås med nätvänner för att det är möjligt” medan en något lägre andel av stadsborna²³ instämmer i detta. Närmare en tredjedel av landsbygdsborna uppger att de har färre IRL-vänner idag än för tio år sedan, men fler nätvänner. Motsvarande andel för stadsborna är en fjärdedel²⁴.

²² 46 procent respektive 28 procent

²³ 51 procent respektive 42 procent

²⁴ 31 procent respektive 25 procent.

Ingen större skillnad finns i hur många år man haft umgänge med nätvänner utom att något högre andel av dem som bor på landet uppger fem år jämfört med de övriga. En större skillnad finns i stället mellan antalet timmar man ägnar åt nätumgänge, nämligen i genomsnitt tio timmar per vecka för landsbygdsborna mot sju timmar per vecka för stadsborna (medianvärdet). Landsbygdsborna är också betydligt mer benägna att umgås via mailinglista²⁵ och ingen av dem använder chatt eller icq/messenger som huvudsakligt kommunikationssätt.

5.5 Analys

Av de 208 svarande i enkäten är 180 kvinnor, vilket kan antyda att kvinnor i högre utsträckning än män använder nätet i relationsskapande syfte, eftersom enkäten vänt sig till dem som uttryckligen har sociala relationer som uppstått och upprätthålls på nätet. Den förhållandevis låga andelen svar från män kan möjligen tolkas som att färre män anser sig lämpliga som respondenter utifrån dessa kriterier. Svaren på övriga frågor ger också en fingervisning om att kvinnorna i högre grad än män tenderar att utveckla betydelsefulla sociala relationer på nätet.²⁶ En annan tolkning är att män har lika stort socialt umgänge som kvinnor via nätet men att de inte nåtts av enkäten, eller inte vill svara. Det är dock inte mitt syfte att göra en jämförelse mellan män och kvinnor i denna studie utan enbart att visa att sociala relationer utvecklas på nätet, oavsett kön.

De svarande har fått uppge sin ålder och detta visar att en betydande del av respondenterna är både yngre och äldre medelålders (35-66 år). Min avsikt har inte varit att jämföra unga och äldre, och jag har inte försökt få unga svaranden. Min avsikt är i stället att visa att medelålders och äldre personer använder nätet för meningsskapande social kommunikation.

²⁵ 56 procent mot 40 procent

²⁶ För resultatsiffror från enkäten, se bilaga 1

Forskning visar både positiva och negativa konsekvenser av nätanvändning (se även avsnitt 2.3.1). En negativ effekt är att ökad tid på nätet ger minskad tid till social interaktion ansiktet mot ansikte, både med familjemedlemmar och med IRL-vänner. Om denna förskjutning sker på grund av en ökad nätanvändning eller om nätanvändningen ökar på grund av förändrade familjeförhållanden och minskat socialt umgänge IRL är inte klarlagt i denna studie.

5.6 Sammanfattning

Sammantaget ger studien en bild av erfarna och datorkunniga medelålders och äldre kvinnor som använder sig av nätet för att etablera och underhålla sociala relationer. De låter detta nätumgänge ta en hel del av deras tid i anspråk. Även män har sociala relationer på nätet men denna grupp är mindre bland respondenterna, och ägnar mindre tid per vecka åt sina nätvänner. Bland de svarande finns en grupp som bor på landet. Dessa ägnar mer tid åt sina nätvänner och har en något högre medelålder än enkätpopulationen i sin helhet. De sociala kontakter som etableras på nätet kan leda till vänskapsrelationer, vilket visas i nästa kapitel.

6 NÄTVÄNNERNA

De sociala relationer som upprätthålls på nätet kan skilja sig åt väsentligt i upplevd betydelse. Bland respondenterna finns både de som menar att nätrelationer är ytliga och tillfälliga relationer, och de som uppger att de älskar sina nätvänner och att dessa ”betyder allt” för dem. Enkätsvaren visar att nätrelationerna både innebär komplement till IRL-relationer och en förskjutning av sociala relationer från IRL-livet till nätlivet. Nätrelationer kan också upplevas som utvecklande för den enskilde.

6.1 Nätvänner som en ny social resurs

Personer som blir medlemmar i olika grupper på nätet, till exempel mailinglistor, internaliserar gärna gruppen i sin identitet och får en känsla av samhörighet och likhet med gruppen, som ett resultat av den sociala processen att utbyta meddelanden med varandra (Chayko 2002:59). Genomgående hos många svarande i enkäten är en lätt överraskning över den utveckling som nätrelationerna tagit, eftersom det sällan har varit planerat att söka efter vänner på nätet. Här ges flera beskrivningar av hur individen sökt sig till en mailinglista på grund av ett särskilt intresse och hur kontakten lett till vänskap, en känsla av samhörighet och betydligt djupare relationer än vad man haft en föreställning om från början. Snarare har det kommit som en glad överraskning när de upptäckt sig ha mer gemensamt med övriga listmedlemmar än bara det avskilda intresset. Så här skriver ett par:

”Jag råkade hamna på en hemsida och läste att man kom åt fler funktioner om man blev medlem i en mailinglista. Jag hade aldrig hört talas om det förut, men gick med för att jag var nyfiken. Plötsligt öppnades en helt ny värld för mig, med massor av likasinnade människor i blandade åldrar som jag märkte att jag hade massor att diskutera med.”

”Jag upptäckte mejlinglistorna! Det tog dock rätt lång tid innan jag började få riktiga vänner den vägen. Det var som att jag inte ’kom på’ att nätvänner kunde vara lika mycket vänner som irl-vänner. När väl det gick upp för mig inser jag att nätvännerna betyder väldigt mycket för mig idag.”

Svaren vittnar om nätvännerna som en social resurs i vardagslivet. I några av enkätsvaren beskrivs hur man under en längre tid haft kontakt i diskussionsforum eller på mailinglistor om mer alldagliga ämnen, kanske gemensamma intressen eller en gemensam sjukdom, och att vänskapen utvecklats under dessa skrivna kontakter så att man efter en tid upplevt en större öppenhet och djupare närhet. ”Hux flux så känner man varandra ganska väl och vet mycket om varandra” skriver en kvinna i sitt svar om hur det kom sig att hon började ha personlig kontakt på nätet. Denna ”övertäckningseffekt” bekräftas av Chayko (ibid:114) i hennes studie av nätväänner. Hon menar att detta hänger samman med det faktum att vi så sällan öppet talar om sociomentala relationer och vet därför inte att andra har samma erfarenhet.

För flera av de svarande har nätkontakterna rört någon form av livsstilsgemenskap, till exempel på Föräldranätet, Bröllopstorget, Familjeliv eller mer allmänna communities. Bland dessa finns också berättelser om IRL-träffar, ibland familjevis, och om långvariga nätrelationer som spänner över flera år.

6.2 Nätvännernas betydelse

Enkätsvaren visar att det finns flera grupper som skiljer sig åt. I de öppna svaren ges en mångfacetterad bild och nästan varje individ har en egen unik berättelse om sina nätrelationer. Här framkommer att nätväänner har en skiftande betydelse, alltifrån ”noll och inget” som en svarande uttrycker sig, till ”jag älskar mina nätväänner” och ”för mig betyder de oerhört mycket”. Flera respondenter jämför sina nätväänner med IRL-vänner och menar att förhållandena inte skiljer nämnvärt, utan bara formen för umgänget. I svaren kan också urskiljas ett spann från dem som främst ser en praktisk nytta av nätrelationer till dem som vittnar om hur nätväännerna brutit deras sociala isolering. Chayko (ibid:103ff) ser liknande skillnader i sin studie bland dem som formar sociomentala relationer på nätet; alltifrån de nyttoorienterade, de som har en mellannivå i sitt emotionella engagemang, till dem som har starka band inom marginaliserade grupper.

Norris (2004:36) har undersökt om nätet främst främjar överbryggning²⁷ mellan personer som annars inte skulle mötts på grund av socioekonomiska faktorer, eller utveckling av sociala band²⁸. Hon fann att nätkontakter i något högre grad förstärker sociala band än fungerar som en brygga mellan disparata grupper:

"...online groups does bring together like-minded souls who share particular beliefs, hobbies or interests, probably due to the hyperpluralism and ideological diversity widely evident on the internet, as well as widening social diversity."
(Norris 2004:36)

6.2.1 Praktisk nytta

För en grupp initieras och upprätthålls relationerna på nätet främst av nyttskäl. Det kan vara ren praktisk nytta, som att till exempel få hjälp, tips och råd inom ett särskilt område; både datorrelaterade områden och annat, fritidsintressen, i arbetet, eller att upprätthålla språkkunskaper. Några nämner att de får information av sina nätväänner inom olika områden, bland annat om andra länder och kulturer; de kan se nätväännerna som en tillgång på specialister, "en stor erfarenhets- och kunskapsbank" som vidgar vyerna för dem, vilket visas även i andra studier (Baym 2002:70, Wellman 2001:2032, Wellman och Gulia 1999:4-14). I flera fall nämns detta i kontrast till IRL-umgänget där dessa kunskaper saknas. Andra ser fördelen med att få ett personligt nätverk som kan vara till nytta, till exempel vid byte av arbete eller vid en flyttning. 32 av de svarande beskriver med egna ord någon form av praktisk nytta av sina nätrelationer. Ett exempel på detta är:

"Min största hobby är trädgård, så genom att prata trädgård på de forum, mailinglistor och andra trädgårdsrelaterade sajter träffar jag människor med samma intresse. Bor vi på lagom avstånd så blir det säkert en träff IRL förr eller senare. Jag har oxå haft stor nytta, både teoretiskt och praktiskt, genom att prata med andra människor på internet. Vi byter kunskaper, frön, plantor, tips och idéer med varandra."

Möjligen kan man för denna nyttofokuserade grupp anknyta till *social exchange theory* (Atkinson et al 2000:649) som innebär att individer eftersträvar att få ut så mycket som möjligt till så liten kostnad som möjligt och att detta är ömsesidigt i sociala relationer. Att

²⁷ eng. *bridging*

²⁸ eng. *bonding*

på nätet dela med sig av sina kunskaper kan vara ett lågt pris för att själv få önskad hjälp och information.

6.2.2 Hitta likasinnade och dem man annars inte skulle ha mött

När vi får kontakt med andra likasinnade känner vi samhörighet med dessa och kan skapa sociomentala band (Chayko 2002:54). IRL kan vi hitta likasinnade genom till exempel yttre attribut, att ingå i samma subkultur, eller att vara med i samma förening. På nätet kan vi mer strukturerat söka efter dessa och detta ses som nätets stora fördel enligt många svarande: att kunna hitta likasinnade. Det kan vara allt från att få kontakt med dem som delar samma hobby eller yrke till dem som befinner sig i en liknande livssituation, till exempel den som har en viss sjukdom, är överviktig, är nybliven förälder eller står i begrepp att gifta sig. Svaren ger exempel på hur man sökt sig fram till dessa nätrelationer och funnit ett snarare smalt och djupt än brett och grunt umgänge. I flera fall görs en jämförelse med IRL-umgänge där det ses som svårare att framför allt hitta likasinnade. Detta beskrivs i ordalag som att nätet är mer ”nischat” eller att det är lättare att få kontakt med personer med samma livsstil och intressen. Genom att få kontakt med andra människor som till exempel delar samma intresse eller samma sjukdomserfarenheter uppstår också nära relationer som i flera fall utvecklas till djup vänskap. Att från början ha gemensamma intressen ses av några som en fördel för att utveckla en vänskapsrelation över huvud taget. Så här lyder ett svar:

”En stor och avgörande fördel skulle jag säga är att man har gemensamma intressen redan från start. Intresset/hobbiesen är antagligen skälet till att man träffas på nätet och gör man sen slag i saken och träffas IRL så 'känner' man redan varann och gillar varann så att relationen kan fördjupas ytterligare. Det finns redan 'givna' samtalsämnen och man kanske redan hunnit bli personlig.”

Detta ”nischade” sätt att söka kontakt kan också innebära avskärmning. Norris (2004:33) har i sina studier funnit resultat som ovanstående men påpekar hur nätanvändaren därmed lika lätt kan undvika kontakt med avvikande synpunkter och intressen. Hon menar att nätet både överbryggar socioekonomiska klyftor som ålder, samhällsklass och etnisk grupp; och sammanbinder människor med gemensamma intressen och värderingar. Putnam (2001:188) skriver att ”lokala gemenskaper kan ersättas av intressebaserade” via

nätet eftersom gemenskapen i nätgrupper ofta är mer inriktad på ett ämne, till skillnad mot IRL, där man kan träffa på dem man känner i många olika sammanhang. Vi riskerar att få mindre slumpmässiga kontakter och mer sådana vi söker målmedvetet.

En aspekt på nätrelationer är att genom att aktivt söka efter likasinnade finns möjlighet att få kontakt med personer man aldrig annars skulle ha träffat, till exempel på grund av socioekonomiska faktorer eller yttre faktorer som avvikande utseende eller brist på utstrålning. Detta lyfts fram av en mindre grupp av de svarande som en av de stora fördelarna med nätet. I beskrivningarna anas också en viss glad häpnad över detta, inte bara konstaterande, och några uttrycker också tacksamhet. Av flera beskrivs dessa kontakter också som ett tillskott i den enskildes sociala liv, något som berikar livet utöver själva vänskapen eller bekantskapen och som tillfört livet nya dimensioner.

6.2.3 *Hitta verkliga vänner*

Verklig och djup vänskap kan uppstå på nätet, utan att någon fysisk kontakt eller telefonkontakt sker, i enlighet med teorin om starka sociomentala band mellan fysiskt frånvarande andra (se avsnitt 3.1). Detta vittnar flera svar om. Kraut m fl (2001:24) menar i sin tidiga forskning att även om djupa sociomentala band uppstår mellan nätvänner kan dessa vara svagare än i IRL-relationer vilket motsägs av Wellman och Gulia (1999:10-16) som fastslår att starka intima band utvecklas i nätrelationer, och av McKenna m fl som konstaterar:

”...we find that the stability of relationships initially developed on-line compares favorably to that found in studies of relationships that had initially developed face-to-face.” (McKenna m fl 2002:22)

Omkring en fjärdedel skriver med egna ord om djup vänskap och verkliga vänner på nätet. Ett tiotal av dessa uppger också att de är mer förtroliga med och öppnar sig mer för sina nätvänner än sina IRL-vänner. I enkätsvaren ges i flera fall känslösamma och målande beskrivningar av vad nätvännerna kommit att betyda, till exempel:

”Jag tänker mycket på hur mina nätvänner har det och hur det går med olika saker som vi pratat om. I mångt och mycket känns vissa mejlinglistor som en extra familj vars sorger och glädjeämnen jag delar.”

"Några av nätvännerna tycker jag om på ett speciellt sätt. Jag längtar efter kommentarer och synpunkter fast jag aldrig träffat dem. Det är som en förälskelse, men utan den sexuella komponenten."

"De betyder mycket för mig. De stöttar mig, reder ut problem, peppar mig, hjälper mig när jag funderar över livet eller över hur man lagar ostsoppa. Stort som smått."

Att lära känna och tycka om en person kan beskrivas som att "vara på samma våglängd". I den sociomentala relationen kallar Chayko detta *resonans* (2002:66ff), en bild av en våg av sympati mellan individer som ger en känsla av kognitiv och emotionell överensstämmelse. Hon konstaterar att vi är särskilt benägna att känna denna resonans med bland andra nätvänner. Sociomentala band mellan nätvänner kan ha stort intellektuellt och känslomässigt djup och kan kännas intimt även om möte IRL aldrig sker (ibid:102, 125). De som utvecklar sådana relationer är mer flexibla personligheter än dem som inte kan föreställa sig sådan vänskap menar Chayko, och beskriver dem så här:

"These people have learned to define, interpret and experience social bonding far more flexibly and fluidly than those who simply cannot imagine bonding in such a way (let alone do so)." (Chayko 2002:125)

Nätvännerna upplevs av respondenterna i många fall både lika viktiga som, och ibland också mer betydelsefulla, än IRL-vännerna. Nätvänner har ställt upp vid kriser när IRL-vänner dragit sig undan och kontakten med nätvänner kan ses som ärligare än med IRL-vänner. En kvinna skriver att hon idag inte har någon IRL-vän som skulle kunna förstå henne så bra som nätvännerna på hennes mailinglista gör. En annan skriver att hon med nätvännerna lättare tar upp relationsproblem med nätvännerna eftersom de inte har någon relation till hennes partner, som IRL-vännerna har. En tredje beskriver hur hennes egen nätvänskap också lett till att hennes dotter, som tidigare var utan nära vänner, nu fått en vän i nätvännens dotter. Citat från enkätsvaren:

"En del av dem ser jag som några av mina bästa vänner. Vi har känt varandra i så många år nu i både glädje och sorg."

"Det är ofta lättare att prata om känsliga ämnen. Nätumgänget känns väldigt förtroligt."

Intensiteten i kontakterna med nätvännerna beskrivs av respondenterna som större än med IRL-vännerna. Daglig kontakt är snarare regel än undantag och ett par kommenterar detta som ett fenomen som uteslutande gäller nätvänner, och att dessa dagliga kontakter leder till en djupare vänskap. En kvinna skriver om hur hon upplever en trygghet i att ha nätvänner eftersom hon har kontakt med dem i stort sett varje dag, och om den kontakten avbröts skulle de kontrollera vad som hänt med henne och hon skulle inte ”riskera att ligga död i min lägenhet i 14 dagar”.

Bland dem som i sina egna beskrivningar av nätvännerna ser relationen till dessa som verklig och djup vänskap finns både män och kvinnor, och lika hög andel män som i hela respondentgruppen. Men det finns skillnader mellan könen i synen på nätvänner.

Tabell 1: Andel i procent som instämmer i följande påståenden

	<i>män</i>	<i>kvinnor</i>
A	46	58
B	21	47
C	50	71
D	28	33

A= nätrelationer är lika långsiktiga som IRL-relationer

B = med nätvänner kan jag lättare diskutera personliga problem än med IRL-vänner

C = nätvännerna betyder mycket för mig

D = jag umgås mer med nätvänner idag än med IRL-vänner

Bland de respondenter som bor på landet är det 80 procent som anger att ”nätvännerna betyder mycket för mig” medan andelen bland stadsbor är 65 procent. Två tredjedelar av landsbygdsborna instämmer i påståendet att relationer med nätvänner är lika långsiktiga som med IRL-vänner medan andelen för stadsbor här är drygt hälften.²⁹

6.2.4 Socialt stöd och en väg ut ur social isolering

Många nätrelationer uppstår i normativa virtuella grupper³⁰ och deltagarna internaliserar gruppidentiteten allt mer i takt med ökad kommunikation över tid. Mest utmärkande är

²⁹ 67 procent respektive 54 procent

³⁰ t ex mailinglistor, diskussionsforum och communities

detta för deltagare i marginaliserade grupper (McKenna och Bargh 1998:689-692). På nätet finns exempel på många mailinglistor och diskussionsgrupper med syfte att ge stöd och information om till exempel en viss sjukdom eller som vänder sig till socialt utsatta grupper. För en mindre grupp av respondenterna verkar nätvännerna fylla en sådan extra viktig funktion: som informellt socialt stöd och en väg ut ur social isolering. Detta framkommer i de öppna berättande svaren. Samtliga i denna grupp på 35 personer nämner antingen sjukdom, ensamt föräldraskap, depressioner, andra problematiska livssituationer eller ensamhet som en förklaring till vilken vikt de lägger vid sina nätvänner. Några citat från de öppna enkätsvaren:

"Andra från mailinglistor stöttar och lyssnar utan att jag behöver försvara mig. Vi är alla i samma situation med samma problem och jag känner ingen idag IRL som skulle kunna förstå mig på samma sätt." (En svårt sjuk.)

"Mina nätvänner betyder mycket för mig, de finns alltid där redo att skratta med mig, trösta mig om jag mår dåligt osv. Har fått kontakt med många genom åren som jag aldrig kommer att släppa kontakten med, sådana som har blivit riktiga vänner." (En som är sjuk och sökte sig till mailinglistor om sin sjukdom.)

"Det har gett mig en helt ny möjlighet att knyta kontakter och bryta min relativa sociala isolering." (Ensam mamma)

Forskning visar att det är många som har sociala kontakter på nätet som är socialt isolerade (Skitka och Sargis 2005:6, Bakardjieva 2005:179). Nätet ökar möjligheterna till kontakt och antas därför öka välbefinnandet. Det kan också vara tvärtom eftersom den tid man använder för nätkontakter skulle kunna användas för sociala kontakter IRL. Men personer som är blyga eller har andra svårigheter att utveckla IRL-kontakter kan i stället dra fördel av möjligheterna på nätet tack vare den trygghet de kan känna där (McKenna m fl 2002:11-13, Amichai-Hamburger 2005:29-49). Dessa personer är också mer sårbara och utsatta för eventuellt bedrägligt beteende av andra på nätet menar Amichai-Hamburger och McKenna. De fann att socialt isolerade personer tenderar att använda nätet för att skapa vänskapsrelationer och därmed få ett ökat välbefinnande, medan de utåtriktade klarar det IRL³¹. Nätet ger den socialt isolerade individen en unik möjlighet

³¹ McKennas m fl studie visar att av de 145 undersökta med tidigare social oro (eng. *social anxiety*) har denna minskat 25 procent av deltagarna efter att de utvecklat vänskapsrelationer på nätet.

att utveckla hållbara relationer. För den socialt isolerade och inåtvände ersätter inte nätet IRL-relationer, eftersom IRL-alternativet inte finns för denne konstaterar Amichai-Hamburger, som tror att det också kan leda till att denne kan lära sig socialt beteende för IRL-livet, genom att börja med textbaserad kommunikation och sedan gradvis övergå till IRL-kommunikation.

Samtliga 25 svarande i denna grupp är kvinnor. Gruppen innefattar också en marginellt högre andel boende på landsbygden än studiens hela svarsgrupp. Men gruppen är så pass liten att man knappast kan dra någon slutsats av detta förhållande. Två tredjedelar av de 35 är personer som i enkäten också angett att de har sitt huvudsakliga umgänge på nätet och som också har fler nätvänner än IRL-vänner.

Många människor söker sig till nätet för att hitta andra i liknande svåra livssituationer konstaterar också Chayko (2002:106) och nämner sjukdomar, sociala svårigheter, stress och isolering. Dessa söker sig till andra för att få förståelse, gemenskap och kunna se nya möjligheter. Effekten är ofta överväldigande positiv, särskilt för dem som saknar IRL-stöd, och dessa sociomentala band kan bli mycket starka. Även nätgrupper som inte har som syfte att fungera som socialt stöd får ofta den funktionen, eftersom sociala band utvecklas bland nätvänner konstaterar Wellman och Gulia (1999:6). I ett par fall bland de 35 respondenterna handlar det om sjukdom hos någon annan familjemedlem än de själva och där beskriver man främst hur nätvännerna gett stöd och nyttig information som fått stor betydelse för förståelsen av den egna situationen. Tidiga studier av datormedierad kommunikation visade att deltagarna tenderade att kompensera mediets upplevda kyla med extra verbal vänlighet och värme (Baym 2002:63).

Av den här gruppen beskrivs nätvännerna också som en möjlighet att ha ett socialt umgänge trots sin livssituation och av ett fåtal som en livlina i en svår situation. Liknande fall beskrivs av Bakardjieva (2005:119). Några skriver också att de med nätvännerna för första gången vågar vara sig själv fullt ut. En kvinna beskriver hur hon blivit "själssyster"

med en annan kvinna på en mailinglista för personer med den sjukdom de båda har och hur de två även blivit bästa vänner IRL.

Att kunna umgås på nätet när man orkar och kan framhålls av flera respondenter. I enkätens berättande svar finns en rad exempel på betydelsen av att kunna utveckla sociala nätrelationer när IRL-möjligheter inte står till buds, i några fall för att över huvud taget ha ett socialt umgänge:

"Det är mycket positivt eftersom jag pga min sjukdom inte orkar så mycket irl."

"Som förtidspensionär med mycket värk kan jag lätt umgås kravlöst med mina nätvänner. Jag kan stanna hemma i min egen lugna tillvaro de dåliga dagarna och ändå ha social kontakt."

En kvinna skriver att hon med lätthet kan ha kontakt med nätvännerna när hon känner sig deprimerad och inte orkar med IRL-vännerna. En annan med psykiska problem ser nätvännerna som räddningen när hon behöver prata och att hon är mindre konflikträdd på nätet än IRL. Flera vittnar om det stöd de får av sina nätvänner när de mår dåligt, ett par nämner detta i samband med skilsmässor, vilket också Bakardjieva (ibid:174) finner i sin studie. En respondent med en mycket komplicerad social livssituation skriver att hon skulle ha varit helt utan vänner om hon inte haft sina nätvänner. En kvinna med social fobi beskriver hur hon på grund av denna tappat många IRL-vänner som inte orkat med henne, men funnit nya på nätet trots att hon där varit helt öppen om sin diagnos. Detta ser hon som en fördel, att vännerna ser henne som hon verkligen är. Några beskriver sin situation som ensamma mammor till stor del bundna till hemmet under barnens småbarnstid och uppskattar möjligheterna till kontakt med nätvänner när barnen somnat på kvällen.

Huvudsakligen beskrivs i respondenternas svar vad de svarande får men i en hållbar social relation krävs också att ge. Av dem som deltar i stödjande nätgrupper är det ungefär hälften som aktivt både ger och får stöd medan resten är de som företrädesvis tar emot stöd (Bambina 2005). I en nätgrupp är det synligt för alla deltagare när stödjande

insatser ges vilket kan bidra till förekomsten av stöd enligt *social exchange theory* (Baym 2002:71, se även avsnitt 6.2.1) och ge ökad status åt den stödjande.

6.2.5 *Problematiska nätrelationer*

Nätrelationer innehåller också problematik och anses bland annat kunna upprätthålla en depression. En kvinna beskriver hur hon för några år sedan var deprimerad och då hade mycket kontakt med sina nätvännor. Hon tror att denna kontakt förde med sig att hon kunde stänga in sig hemma och därmed förlänga sin depression eftersom hon kunde fly undan verkligheten då nätvännorna inte ställde samma krav på henne som IRL-vännorna. Kraut m fl (2001:18-19) fann i en studie om extroverta och introverta personligheters agerande på nätet negativa konsekvenser av nätrelationer för introverta. Dessa tenderade att engagera sig än mindre i samhället än tidigare och visade ett minskat välbefinnande och en ökad känsla av ensamhet.

Den emotionella investering många gör i sina nätvännor ger inte alltid utdelning. Åtta av de svarande tar upp saknaden efter nätvännor som valt att lämna gemenskapen, och den besvikelse och övergivenhet de då kan känna. Ett par skriver att de tycker att nätvännor försvinner alltför lätt, och att det kan ske även efter flera års kontakt. En kvinna skriver att ”en del tar nätvänneriet alltför flyktigt” och att hon själv blivit sådan med åren. Så här skriver en respondent om sin besvikelse över nätvännor som uteblir:

”Ibland har jag blivit väldigt besviken på folk som jag har trott varit vänner. De har plötsligt bara försvunnit ur mitt liv och inte längre hållit kontakt, trots att vi tidigare har pratat via mejl nästan dagligen. Det har också hänt mig att någon har lovat komma på besök och sedan utan förklaring inte dykt upp och aldrig mer hörts av.”

Denna utbytbarhet beklagas av flera respondenter. Kanske är det en antydning om att nätvänskapen ibland visar sig vara ensidig. Wellman och Gulia (1999:12) ser utbytbarheten som ett hot mot den nätbaserade gemenskapen och Baym (2002:71) menar att engagemanget i nätvännorna kan vara påvert eftersom ett utträde ur gruppen bara är ett musklick bort och oenigheter därmed lämnas olösta.

Att man på nätet inte kan förmedla kroppsliga känslouttryck annat än i smileys³² och skriven text kan upplevas som ett tillkortakommande. Nätspråket har utvecklats till att delvis ha blivit en hybrid mellan talat och skrivet språk (Baym 2002:65), men det beror på vilket forum det används i (Sveningsson u å:2). Kommunikation i realtid är mer som talat språk medan kommunikation via e-post är mer som skrivspråk. Kommunikation utan miner och kroppsspråk kan minska förtroendet parterna emellan (Putnam 2001:185). Det blir lättare missförstånd och löften bryts av misstag. Det är inte lätt att bygga upp förtroenden i cyberrymden, därför behövs också IRL-möten menar Putnam (ibid). En respondent berättar att hon i mail är lika rak och brysk som IRL och att det kan ställa till problem eftersom motparten inte uppfattar kroppsspråk och miner som kan visa att hennes ord inte är så allvarligt menade som de kan tyckas i skriven form. Ett par svarande skriver att de stött på ”idioter” på nätet men att de lärt sig skilja folk åt med ökad erfarenhet.

6.3 Komplettering och förskjutning av socialt umgänge

Enkäten har utformats så att det blir möjligt att urskilja tre grupper bland respondenterna när det gäller umgängesmönstren:

- A. De som har sitt huvudsakliga sociala umgänge på nätet (34 procent)
- B. De som har ungefär lika mycket umgänge på nätet som IRL (30 procent)
- C. De som har sitt huvudsakliga sociala umgänge IRL (36 procent)

Svaren visar också att en dryg fjärdedel numera har fler nätvänner men färre IRL-vänner, att en grupp har lika många eller fler IRL-vänner som tidigare men också nätvänner, samt att en grupp har ungefär lika många vänner i båda kategorierna. Tidsperspektivet i frågan är tio år. I stora drag sammanfaller dessa grupperingar.

Av svaren kan vi utläsa att i en mindre grupp har en förskjutning av det sociala umgänget skett, från IRL till nätet, medan det i en annan och betydligt större grupp skett en ökning av det sociala umgänget genom nätrelationer. Att var fjärde uppger att de har fler

³² symboler för olika känslouttryck

nätvänner och färre IRL-vänner idag än för tio år sedan behöver inte betyda att de bytt ut IRL-vänner mot nätvänner, utan kan även betyda att livssituationen ändrats av andra skäl. Sociomentala relationer kommer att fortsätta att vara ett komplement till IRL-relationer menar Chayko (2002:161).

Enkätsvaren visar att grupp A, som umgås huvudsakligen IRL, lägger mindre emotionell vikt vid nätvännerna men är mer sociala än grupp C, precis som grupp B är. I grupp A lägger man i genomsnitt fyra timmar per vecka på nätumgänge men i både grupp B och C är genomsnittet tio timmar per vecka. Var tredje svarande instämmer i påståendet ”jag är mycket social och har många vänner över huvud taget” och fyra femtedelar av dessa återfinns i den grupp som idag uppger sig ha mest umgänge med IRL-vänner. Nästan hälften³³ av de svarande uppger att deras nätvänner blivit IRL-vänner.

En liten grupp på nio personer uppger att de inte hade några IRL-vänner alls tidigare men nu har fått nya vänner tack vare nätet. Det är nio kvinnor som i genomsnitt ägnar 15 timmar per vecka åt sina nätvänner. För dessa betyder nätvännerna också mycket, de ser relationen med nätvännerna som lika långsiktiga som med IRL-vänner och sex av dem uppger att nätvännerna blivit IRL-vänner.

Majoriteten av de som främst ser till nyttan av nätvänner finns i gruppen som har huvudsakligt umgänge med IRL-vänner. En mindre grupp av de nyttoorienterade är personer som umgås mer med nätvänner än IRL-vänner trots att de ser nätrelationer som mer ytliga än IRL-relationer. De som i de öppna svaren själva beskriver hållbar och djup vänskap med nätvänner utgör en majoritet i gruppen som har fler nätvänner än IRL-vänner. I denna grupp är det drygt hälften som instämmer i påståendet ”om en nätvän lämnar mailinglistan/forumet för en längre tid håller vi oftast kontakt ändå”.

³³ 47 procent

6.4 Nätvänner som IRL-vänner

Några av respondenterna nämner att de tycker att det inte är någon större skillnad på nätvänner och IRL-vänner, bara olika sätt att hålla kontakt. ”Nätvännerna är en del av mitt IRL-liv” skriver en kvinna. Desto fler uppger att deras nätvänner blivit IRL-vänner, ibland bästa vänner. Tre av fyra instämmer i påståendet ”det händer ibland att jag träffar nätvänner ’i verkligheten’” och närmare hälften instämmer i att ”mina nätvänner har blivit IRL-vänner”. I början av nätepoken trodde många att virtuella communities skulle ta över som arena för sociala kontakter i framtiden men det har visat sig att många sociala nätrelationer i stället leder till IRL-kontakter (Queen-Haase 2002:294). Nätvänskap kan utvecklas och fördjupas IRL, visar enkätsvaren. I de öppna svaren finns berättelser som till övervägande delen är positiva om IRL-träffar med nätvänner. Det handlar om hur bra det känns att träffa människor öga mot öga efter att ha lärt känna varandra under en lång tid, att få ett ansikte på den man umgåtts med skriftligt, och hur vänskapen i ett par fall lett till att man efter en tid träffas familjevis:

”Jag är jätteglad att jag känner den gemenskap jag gör i en större föräldracommunity. Vi träffas årligen, ca 15 familjer med barn i samma ålder men det är så mycket mer än så som håller oss samman. Det känns unikt, roligt och gott att ha såna vänner.”

”Nätvännerna jag fått har definitivt varit en tillgång för mig. En del försvinner ju under åren, men nya tillkommer. Några har blivit IRL-vänner som jag träffar med jämna mellanrum, och de bor inte enbart i Sverige. När nätvänner kommer hit till stan, brukar vi dra ihop ett gäng och gå ut och äta tillsammans. Det är mycket trevligt och givande.”

De som är uppkopplade kan lära känna fler IRL i lokalområdet än dem som inte har nätanslutning konstaterar Wellman (2001:2033, 1999:10) som undersökt hur lokala sociala kontakter främjas av nätkontakter. Ett par respondenter berättar att de efter flyttning skaffat sig nätvänner på den nya orten och att dessa blivit IRL-vänner sedan man träffats. En berättar så här:

”2003 var jag nyinflyttad i Malmö och alla vänner jag skaffat sedan dess är nätvänner, som jag sedan träffat som IRL-vänner. De har varit mycket viktiga för mig i mitt umgänge som nyinflyttad. Alla mina nätvänner har blivit mina IRL-vänner. De utgör mitt sociala fritidsumgänge och har gjort att jag kunna skaffa mig ett ’eget liv’ vid sidan om min sambos (han bodde i Malmö innan mig).”

Att träffa nätvänner kan också innebära problem, vilket framkommer i ett svar. Här berättar en ung kvinna om svårigheter hon upplever vid IRL-träff med nätvänner. Hon skriver om ”pinsam tystnad” och svårigheten att omskapa nätvänskapen till IRL-vänskap, och hon gör jämförelsen mellan IRL-vänner och nätvänner som skillnaden mellan ett kärleksförhållande och ett ”one night stand”.

6.5 Betydelse för den egna utvecklingen

Nätrelationerna står inte för sig själv utan griper in i resten av livet. Flera av respondenterna använder uttryck som ”berikande” och ”utvecklande” i sina berättelser om relationen till nätvännerna. Chayko karaktäriserar dem som tillåter sig att utveckla sociomentala band på nätet som flexibla personligheter som utmanar gränser och vågar experimentera, med personlig utveckling som följd (2002:156). Ett ökat självförtroende hos deltagare i nätgrupper där sociala relationer utvecklas kan skönjas (Bakardjieva 2005:177, Wellman och Gulia 1999:15, McKenna och Bargh 1998:691-692). Tre av respondenterna skriver att de tack vare nätrelationerna blivit mer sociala IRL och mer ”intressanta”. En medelålders kvinna berättar om hur hon upplever att genom sina nätvänner ha fått kontakter och möjligheter som hon inte hade ”kommit i närheten av utan nätet”. För hennes del har det lett till nya intressen som i sin tur lett till nya och utvecklande arbetsuppgifter på hennes arbetsplats. En annan skriver:

”Jag har märkt att jag utvecklat mina sociala egenskaper även IRL pga att jag umgåtts med folk på nätet. Jag har fått ett bättre självförtroende och det tror jag beror på att jag lärt mig mer om hur andra människor tänker och fungerar.”

I stort sett all vardaglig kontakt med nätvänner verkar ske skriftligt och skrivandet kan upplevas som utvecklande. Att få skriva av sig sina tankar och känslor i kontakter med nätvännerna upplevs av flera svarande som positivt. Några av dem tycker att de kommer mer till sin rätt genom skriftlig kommunikation, andra framhåller möjligheten att få ”tala till punkt” och inte bli avbruten. Exempel på svar:

”Man skippar en massa skitprat.. och man får formulera sig.. skapar en jäkla reda i tankarna.”

"Jag har aldrig problem att öppet och ärligt prata om det mesta. Men i skrift måste man verkligen tänka och analysera sina känslor, och för all del andras. Jag tycker man kommer närmare varandra. I ett samtal kan frågor dras förbi för att man inte kommer på hur man ska formulera sig. När man skriver tar man sig förstås mer tid och funderar mera. Sen gillar jag att skriva, så det är dessutom kul att få ägna sig åt det!"

6.6 Analys

Starka vänskapsband kan utvecklas av individer som aldrig träffas fysiskt enligt teorin om sociomentala band (Chayko 2002). Svaren visar att nätvänner uppfyller de tre kriterierna om *medium*, *individer* och *utrymme* för att sociomentala band ska kunna utvecklas (se avsnitt 3.1.1):

- *Medium*: dator och internet
- *Individer*: de som söker sig till nätet för att hitta likasinnade och andra i intressegemenskap, och de som söker socialt stöd, hjälp och råd
- *Utrymme*: mailinglistor, diskussionsgrupper, forum etc på nätet

För dem som utvecklar sociomentala band är dessa mer eller mindre betydelsefulla. Nätvänner är ett ganska nytt fenomen men har hunnit bli en viktig social resurs för en majoritet av respondenterna, både ur nyttyssynpunkt och som starkt emotionellt stöd.

En förskjutning av socialt umgänge från IRL till nätet kan ske genom utveckling av sociomentala band med nätvänner. Dessutom har en ökning av det sociala umgänget totalt skett, i och med utvecklandet av nätrelationer, då många har kvar IRL-vänner i samma utsträckning som tidigare men också har fått nätvänner.

6.7 Sammanfattning

Flera av respondenterna vittnar om djupa vänskapsrelationer och följderna av att etablera vänskapsband på nätet har en väsentligt positiv betydelse för flertalet, men kan också ha negativa konsekvenser. Nätvänner träffas ibland IRL och några vittnar om personlig utveckling tack vare sina nätrelationer. Respondenterna kan indelas i tre grupper: de som

har fler nätvänner än IRL-vänner, de som har ungefär lika mycket socialt umgänge i båda kategorierna, och de som har mest IRL-vänner. För dessa grupper har sociala relationer på nätet delvis olika betydelser, alltifrån en nyttoorienterad till att medverka till att bryta en social isolering. Denna syn på nätvänner stämmer överens med tidigare forskning på området. I nästa kapitel gör jag en sammanfattande analys och tolkning av resultatet.

7 SAMMANFATTANDE TOLKNING OCH ANALYS

Nätrelationer är betydelsefulla sociala relationer. De kan överbrygga socioekonomiska klyftor, bryta social isolering och ge upphov till djupa vänskapsband. Nätet är i högsta grad socialt, men kan också leda till minskad tid för IRL-umgänge.

7.1 Bakgrund

Nätet finns inte som fysisk företeelse utan som en virtuell tankegemenskap. Ändå har nätet lett till stora förändringar i våra relationsmönster. Med hjälp av Beckers (1998:40ff) syn på samhället som en organism kan vi förstå detta. Samhället är inte alltid repetitivt som en maskin, utan föränderligt. Men sammanhangen är oftast desamma menar Becker, så som sambanden inom en organism. De mänskliga relationerna har inte i grunden förändrats utan vi har bara fått ett nytt verktyg för att utveckla dem. Men det är inte enbart gamla relationer på nytt sätt utan nätanvändaren påverkas också av mediet. Nätvänner inleder bekantskaper ”för att det är möjligt”, deras agerande påverkas av nätets inbyggda egenskaper av sökbarhet och snabb och enkel kommunikation.

7.1.1 Ett nytt unikt verktyg

För att kunna umgås socialt använder vi de verktyg vi har till hands. Internet både förmedlar budskapet och ger möjlighet att söka efter och hitta dess mottagare. Denna studie pekar mot att en internetuppkopplad dator är ett viktigt verktyg för kommunikation och social interaktion. I enkätsvaren anger närmare hälften att de börjat umgås med nätvänner för att det är möjligt. Antydningar om detta finns också i de öppna svaren där flera beskriver hur de sökt sig till social kontakt på nätet när de skaffat nätanslutning.

Man kan se på nätet från flera perspektiv. Ett är behovsperspektivet, att nätanvändarna använder det för att tillfredställa sina behov av olika slag och gör nätet till ett socialt verktyg i vardagslivet (Baym 2002:72-73). Ett annat perspektiv är vad nätet gör med användarna, att mediet i sig formar den som tar det i bruk (Slater 2002:539ff). Baym

konstaterar att nätet är ”bara ett medium” och menar att det är användarna som formar mediet efter sina behov och att det därmed ger människorna nya möjligheter att uttrycka sig själva inför andra. Slater å sin sida hävdar att vi i stället bör se det förutsättningslöst och inte jämföra det med IRL-kommunikation. Därför ställer han sig frågan ”vad gör nätet med folk?” i stället för ”vad gör folk med nätet?” Enkätsvaren visar flera exempel på hur nätanvändning och nätrelationer lett till personlig utveckling, vilket styrks i litteraturen (se avsnitt 6.2).

7.2 Analys

Att människans behov av vänskapliga relationer kan tillfredsställas på nätet visar denna studie. Berger och Luckmann (1966) visar att vi behöver både nära vänner och flyktiga bekanta och dessa hittar vi på nätet idag, vilket enkätsvaren visar. Enligt Alberoni (1984) är det vid mötet med min vän som jag lär känna henne men också mig själv, vilket respondenternas svar vittnar om i sina beskrivningar av virtuella möten. I relationsutveckling är språket ett viktigt verktyg (Dunbar 1997), på nätet är kommunikationen språklig och huvudsakligen skriven.

7.2.1 Sociomentala band

Studien visar att nätanvändare kan forma vänskapsband med andra nätanvändare utan att träffas IRL, enligt Chaykos (2002) teori om *sociomentala band* som innebär nära och djupa relationer på distans. Det vill säga att människor utvecklar starka och hållbara mentala och känslomässiga band till andra människor utan att fysiskt ha träffat dessa. I sociomentala relationer är det i stället våra tankar och känslor som är utgångspunkten för interaktionen. Människor med samma attityder och idéer som våra egna, som tolkar världen på samma sätt som vi gör, är grunden för den sociomentala relationen. Enkätsvaren visar att många nätanvändare hittar likasinnade och personer med liknande intressen eller livssituation på nätet. Detta gäller samtliga kategorier respondenter (se avsnitt 6.2). McKenna och Barghs (1998 och 2002) studier visar att nätrelationer kan vara särskilt positiva för socialt isolerade, samt även främja deras IRL-relationer, vilket

bekräftas av enkätsvaren. De överlag positiva svaren kan också hänga samman med att det främst är de nätanvändare som är positiva till nätrelationer som svarat på enkäten. Bland enkätsvaren finns också en mindre grupp som inte har utvecklat vänskapsband med nätvänner utan snarare ser nätrelationerna som ytligt bekanta.

I svaren på en rad frågor ges en antydning om nätvänner som betydelsefulla signifikanta andra för en relativt stor grupp av respondenterna. Den sociala relationen med nätvännerna har utvecklats som ett led i en process där kommunikationens syfte från början inte varit vänskap utan informationsutbyte, vilket inte är ovanligt på nätet. Utrymmet där sociomentala band utvecklas är den mentala sociala värld som delas av två eller flera individer när ett mentalt möte mellan dessa sker, till exempel på nätet (Chayko 2002:31ff). Här kan fysiska avstånd överbryggas och en påtaglig känsla av samhörighet och närhet uppstå, vilket enkätsvaren i hög grad vittnar om, där nätvänner beskrivs som ”mina bästa vänner”, ”en del av mitt liv” och i andra liknande ordalag.

Nätrelationer innebär inte en nära vänskap för alla respondenter. En mindre grupp är huvudsakligen nyttoorienterad och nätvännerna ses främst som en möjlighet till praktisk hjälp i vardagslivet och som informationskälla.

Enkätsvaren har delvis studerats utifrån ålder och kön, eftersom tidigare forskning inte specifikt tar upp ålder och kön som relevanta faktorer. Studien visar att både unga och äldre, och inte minst medelålders, kvinnor använder nätet i relationsreproducerande syfte. Även män har sociala nätrelationer.

7.2.2 Förskjutning och komplement

Denna studie om nätvänner tyder på både komplement och förskjutning i sociala relationsmönster. Chayko (2002) och Bakardjieva (2005) menar att sociomentala relationer är komplement till IRL-relationer medan Nie m fl (2000) funnit en förskjutning i social interaktion från IRL till nätet, snarare än komplettering. Bland de svarande kan jag skönja tre grupper med olika förändringsmönster i relationer till nätvänner och IRL-

vänner (se avsnitt 6.3). En mindre grupp har sitt huvudsakliga umgänge på nätet och har idag fler nätvänner än IRL-vänner jämfört med för tio år sedan. Att förändringar i de sociala relationerna sker över tid är naturligt och det går inte att i studien dra någon slutsats om hur relationerna skulle ha förändrats utan tillgång till nätet. Sannolikt hade en hel del fått fler eller färre vänner ändå. Svaren visar dock att förändringar sker.

7.2.3 Negativa konsekvenser

Flertalet tillgängliga forskningsrapporter ger en positiv bild av sociala nätrelationer. Men det finns också studier som ger en negativ bild. Två faktorer lyfts då fram: ökad tid på nätet ger minskad tid för IRL-gemenskap samt att nätanvändning är en ensam sysselsättning som ökar känslan av ensamhet.

Tiden för att odla nätrelationer tas någonstans ifrån. Enligt Nie m fl (2002) tas den i huvudsak från umgänge med IRL-vänner och familjemedlemmar. Detta både bekräftas och motsägs i denna studie. Var femte av de svarande uppger att de tidigare, innan de fick nätvänner, umgåtts mer med familjemedlemmar. Var tionde uppger att de umgicks mer med IRL-vänner. Denna grupp är den som idag ägnar störst tid åt nätvänner. Bara var tionde respondent i studien instämmer i påståendet ”min partner tycker att jag ägnar för mycket tid åt mina nätvänner” vilket är samstämmigt med Coles studie (2000:30).

I denna studie framkommer att nätet kan vara en hjälp mot social isolering och nio svarande uppger att de tidigare inte haft vänner men fått nya tack vare nätet. Detta stämmer med delar av tidigare forskning där Kraut m fl (2001) funnit att nätanvändare är ensamma människor. Coget (2002) hävdar att ökad social interaktion på nätet ger en ökad känsla av ensamhet medan Amichai-Hamburger (2005) konstaterar att det är de redan ensamma som använder nätet. En liten grupp av respondenterna stämmer in på det senare och några vittnar om en ökad känsla av ensamhet sedan nätvänner lämnat gemenskapen. Någon direkt fråga om känsla av ensamhet har dock inte ställts i enkäten.

7.3 Sammanfattning

Här använder jag ett annat språkligt grepp än i uppsatsen i övrigt. Detta är en uppsats med mycket innehåll som kan upplevas som svärgenomträngligt. För att vara snäll mot läsaren skriver jag denna sammanfattning som en journalistisk text, så som jag skulle ha skrivit i lokaltidningen (där jag är anställd) om jag skrivit en artikel om min undersökning. Det innebär vissa generaliseringar, så som vi journalister gör i vårt arbete.

Vänner möts på nätet

Både den som har social fobi och inte orkar gå ut och den som vill byta blomfrön inför vårens odling kan ha nytta av nätet. På nätet hjälps man åt, vänner emellan, och tröstar, stödjer och byter sopprecept.

Att nätvänner är verkliga vänner, det visar en studie från Växjö universitet. Nätet är inte alls bara en mötesplats för unga nördar eller par som möts i en romantisk cyberrymd, utan här utvecklas sann vänskap, bekanta hittar varandra och människor får hjälp och stöd. Precis som i det sociala livet ute i vardagslivet.

Det är bara 208 personer som svarat på enkäten som ligger till grund för studien. De är för få för att det ska gå att dra några generella slutsatser av resultatet, men deras svar har ändå en hel del att säga.

De allra flesta av dem som svarat är kvinnor, och majoriteten är medelålders. Ändå är det en brokig skara.

Författaren delar in nätvännerna i fyra kategorier. En är de som tycker att nätet är mest till nytta, de som inte har särskilt djupa relationer utan mest ser nätvännerna som bekanta som de kan få hjälp och tips av.

I den andra änden av skalan är de som fått stort stöd av sin nätvänner vid sjukdom, depressioner eller andra svåra livssituationer. För dem betyder nätvännerna väldigt mycket för varandra och är ibland enda möjligheten till socialt umgänge.

Däremellan finns både de som hittat nätvänner bland likasinnade och med samma intressen; och de som funnit nära och förtroliga vänner på nätet.

Undersökningen stöds av forskning om nätrelationer från främst USA och som visar liknande resultat. Den amerikanska professorn Mary Chayko har utvecklat en teori om sociomentala band som förklarar hur relationer på distans kan bli viktiga.

Studiens resultat är huvudsakligen positivt men det finns negativa effekter av nätrelationer också. En är att man lätt kan överges av sina nätvänner, bara med ett musklick.

En tredjedel av de undersökta umgås mest med nätvänner idag och har färre IRL-vänner jämfört med före nätet, men det framkommer inte om det beror på att de nu sitter vid datorn och umgås, eller om det finns andra orsaker bakom.

Nätet kan vara en stor konkurrent till föreningsliv och kulturkonsumtion. Tiden vid datorn tas någonstans ifrån, och för de allra flesta är det fritidssysselsättningar som fått stryka på foten. Var femte umgicks tidigare mer med familjemedlemmar och drygt en tiondel med IRL-vänner.

De som svarat är de som själva valt att svara och utgör inte en del av en avgränsad grupp nätanvändare. Frågan är hur alla de andra ser på nätvänskapen. Är detta en liten minoritet eller är vi på väg att flytta över alltmer av våra vänskapsband till nätet?

8 DISKUSSION

Bakgrund, teoretisk ram, resultat och analys har presenterats. Här avslutar jag uppsatsen med en redogörelse för de slutsatser jag drar av det presenterade materialet samt några reflektioner kring mitt material och förslag till kommande forskning.

8.1 Slutsatser

Denna studies *frågeställning* är om starka och hållbara vänskapsband kan utvecklas på nätet, vilken betydelse de kan ha och om de leder till en förskjutning i socialt umgänge, Min slutsats är att djup vänskap kan utvecklas på nätet och en förskjutning av det sociala umgänget sker i viss mån på grund av detta.

Mitt *syfte* med studien utgår från egna erfarenheter av nätrelationer och att jag vill veta om fler har samma erfarenheter, plus att ge en orientering på området inför kommande studier. Resultatet antyder möjliga generella förändringar i sociala relationsmönster som vore intressant att utforska vidare.

Min *teori* för studien är att djupa vänskapsband kan utvecklas på nätet och att IRL-vänners plats i våra sociala liv tas över av nätvänner. Min teori är delvis samstämmig med Chaykos teori om sociomentala band som innebär att djupa och nära sociala relationer *kan* utvecklas utan IRL-kontakt, vilket studien visar.

8.1.1 Nätvänskap

Verklig, hållbar och djup vänskap kan utvecklas på nätet utan IRL-kontakt. Nätet kan användas som ett verktyg för att etablera, utveckla och upprätthålla vänskapsrelationer, vilket medelålders kvinnor också gör, likaväl som övriga åldersgrupper. Nätvänner är viktiga för varandra och ses som betydelsefulla ur både kognitivt och emotionellt perspektiv. Betydelsen av nätvänner kan vara allt från nyttoorienterad till att bryta en social isolering och ge ett väsentligt socialt stöd i svåra livssituationer. Nätrelationer är i

många fall lika betydelsefulla för den enskilde som IRL-relationer. Deltagarna i virtuella grupper på nätet är lika ömsesidigt beroende av varandra och socialt stödjande för varandra som i IRL-gemenskap. Nätrelationer kan stärka självförtroendet och leda till personlig utveckling, men också vara till praktisk nytta och fungera som en kunskapsbank. En grov generalisering av de faktorer som lyfts fram i de fyra identifierade grupperna får följande struktur enligt Beckers (1998:175) sant- och falskttabeller:

Grunden för vänskapsrelationen:

<i>Kategorier:</i>	Intresse-gemenskap	Känsla av samhörighet	Socialt stöd, ensamhet
Nyttoorienterade	x	-	-
Likasinnade	x	x	-
Verkliga vänner	-	x	-
Socialt stöd etc	x	x	x

Tabell 2: Grund för nätrelationer

För en stor del av dem som umgås mer, eller lika mycket, med nätvänner som med IRL-vänner, upplevs relationer med nätvänner som viktiga och långsiktiga relationer. För en stor del av dem som umgås mer med IRL-vänner än med nätvänner är nätrelationer mindre viktiga. För de socialt isolerade har nätrelationerna en extra betydelsefull funktion: att ge dem möjlighet till social interaktion som de inte skulle haft IRL.

8.1.2 Relationsmönster

Relationer på nätet leder till att relationsmönster förändras. Sociala relationer kan förskjutas från IRL till nätet genom en ökad interaktion med nätvänner. Men studien ger en starkare indikation på att det sociala IRL-umgänget utvidgas och kompletteras med nätvänner, snarare än att det förskjuts. Studien ger dock inte svar på om nätvänner har ersatt IRL-vänner, då den förskjutning som skett i socialt umgänge kan ha andra yttre orsaker som inte framgår av svaren. För en mindre grupp innebär nätumgänge att tid tas från umgänge med familj och IRL-vänner. För en annan mindre grupp med en livssituation som inte medger betydande IRL-relationer innebär nätrelationer att de fått en

möjlighet att skapa vänskapsband, men utan förskjutning eller komplettering i sitt sociala umgänge.

8.1.3 *Studiens svaga sidor*

Empirin i denna studie utgörs av svaren från 208 respondenter, en förhållandevis liten skara nätanvändare. Urvalet har skett genom självselektion och kan därför inte ses som generaliserbart eftersom det inte finns någon tydligt avgränsad population för studien. Svaren visar exempel på att betydelsefulla sociala relationer utvecklas på nätet och är betydelsefulla vilket uppfyller kravet att nå en ökad förståelse för fenomenet nätvänner, men säger ingenting om dess utbredning. Snarare ges antydningar om möjliga nya forskningsfält.

Svaren är i allmänhet positiva och det kan kanske delvis förklaras av att det är de som är positivt inställda till nätvänskap som också gett sig tid att svara på enkäten. Ytterligare en faktor kan vara att de med störst datormognad svarat, så att de med mindre vana vid nätrelationer och med andra erfarenheter inte svarat på enkäten. Eller är det de med mest tid över för att svara på enkäter, eller de som är mest intresserade av frågan, eller som gillar att svara på enkäter som svarat? Enkätverktyget kräver en giltig e-postadress för den som svarar men de aktiva nätanvändarna idag har i stor utsträckning tillgång till flera e-postadresser och detta är alltså ingen garanti mot flera svar från en och samma individ. Vid genomgången av svaren har jag dock inte hittat några tecken på detta. Dessa faktorer måste beaktas i analysen och slutsatser måste därför dras med försiktighet.

8.2 Personliga reflektioner

Det är nu svårt att förstå hur de tänker som menar att nätsurfaren är en ensam person, med bristande sociala nätverk. (Kraut m fl 2001, Coget 2002) trots att social interaktion är en stor del av nätets användning. Jag anar att det är betydligt fler som funnit verkliga vänner och starkt socialt stöd på nätet än bara de som svarat på enkäten. Varför är det svårt att se att den i rummet frånvarande vännen faktiskt finns? Kanske borde vi vända på

begreppet och inte fastna i betraktandet av mediet (datorn och nätet) utan i stället se vad det används till, och se nätanvändaren som en social person.

Det mest slående i enkätsvaren är vittnesmålen om hur nätvänner hjälpt varandra att bryta en social isolering och vara ett stöd i svåra stunder. De gripande och känsloladdade berättelser som anförtröts mig har fått mig att reflektera över den stora potential som nätet har för att främja sociala relationer. Det förtroende som visats mig i dessa svar är ett stort ansvar men också en stor glädje att få ta del av. Nu, i arbetets slutskede, funderar jag på om jag kanske har påverkats av de öppenhjärtiga berättelserna och lagt in mer känsla i min tolkning än vad en strikt och forskningsneutral situation kräver. Samtidigt är det en förståelse för fenomenet jag är ute efter, och som jag har stöd av i Chaykos (2002) teori om sociomentala band.

Flexibiliteten på arbetsmarknaden idag, är den en bidragande orsak till att vi har nätvänner? Man kan vara mer benägen att flytta om det lokala nätverket inte spelar lika stor roll längre, vännerna finns ju kvar på nätet. Att forma starka sociala band kräver en interaktion över lång tid. Sennett skriver om de kortvariga sociala band vi formar på dagens arbetsplatser med många tidsbegränsade anställningar i projekt, vikariat och andra tillfälliga anställningar (2000:35ff). I en i övrigt fragmentarisk och flyktig värld, med sönderhackad arbetsgemenskap och flyttningar, kan kanske nätvännerna stå för bestående sociala relationer eftersom de inte påverkas av individernas lokalitet. Kanske får nätvänskapen därför allt större betydelse och nätets uppgift som relationsverktyg blir än mer viktig i framtiden.

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Min frågeställning är: kan vi utveckla betydelsefulla och hållbara personliga relationer på nätet? Ja, det visar denna förstudie om ett fenomen som det finns all anledning att forska vidare om. I enkäten finns några frågor som jag från början såg som relevanta för studiens syfte men som visade sig mer perifera, och därför har valts bort i analysen. Dessa frågor handlar om sättet att kommunicera, hur väl man presenterar sig på nätet och

om nätrelationer upplevs som bekväma och kravlösa. Dessa refereras bara marginellt i uppsatsen, men svaren kan möjligen användas som underlag för uppslag till kommande studier. Arbetet med förstudien om förändrade sociala relationsmönster har lett in mig på många nya tankar om nätvänner och vad de kan betyda. Förslag till fortsatt forskning är:

- Hur stor betydelse har nätvännerna för socialt utsatta gruppers välbefinnande? Enkätsvaren ger exempel på att de kan ha en stor betydelse. Kan nätvänners informella sociala stöd vara till hjälp för ett tillfrisknande? Kan nätvänner överbrygga de fysiska avstånd som bidrar till social isolering?
- Har vi gått från föreningsliv till nätgemenskap? Putnam (2001:188) hyser en oro för att vi riskerar att få mindre slumpmässiga kontakter och mer sådana vi söker målmedvetet på nätet. Spelar det någon roll om vi umgås på nätet eller i föreningslokalen? Putnams ensamme bowlare har blivit en symbol för en förskjutning bort från föreningslivet. Idag sker delar av den sociala gemenskapen i idrottsföreningarna på nätet i stället, t ex på Västerviksklubben BK Dominos hemsida <http://www.bkdomino.se/> som bara är ett exempel av många. Vilka följder kan det få för föreningar, och för de medlemmar som inte är aktiva nätanvändare?
- Landsbygdsborna är en samhällsgrupp som fortfarande i hög grad väntar på sitt bredband. Men det kommer. Kalmar län är först i landet med en hundra procentig bredbandstäckning för alla invånare, vilket ska vara klart under våren i år. Vad kommer det att betyda för landsbygdsborna? Spelar det någon roll som nätanvändare om man bor på landet eller i stan?
- De som upplevt besvikelser, hur har det påverkar dem? Vänner försvinner lättare på nätet vittnar enkätsvaren om? Vad leder det till?
- Ytterligare studier om nätvänners relationer. Presentation av självet i relation till nätvänner; hur påverkar identitet och möjlig anonymitet vänskapsrelationer? De som upplevt besvikelser, hur hanterar de fortsatta nätrelationer?

9 KÄLLFÖRTECKNING

- Alberoni**, Fransesco (1984): *Vänskap*, Korpen, Göteborg
- Amichai-Hamburger**, Yair: *Personality and the Internet* I Amichai-Hamburger, Yair (red): *The social net*, Oxford University Press, Oxford 2005
- Andersen**, H. och **Kaspersen**, L.(1999): *Klassisk och modern samhällsteori* Studentlitteratur, Lund
- Atkinson**, Rita L, m fl (2000): *Hilgards Introduction to Psychology* Harcourt Brace, Orlando
- Bakardjieva**, Maria (2004): *Virtual togetherness: an everyday life perspektive*, I Feenburg, A. och Barney, D. (red): *Community in the digital age*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham
- Bakardjieva**, Maria (2005): *Internet Society: The internet in everyday life*, Sage Publications, London
- Bambina**, Antonina (2005): *Understanding online social support*, doktorsavhandling Columbia University, New York, abstract hämtad 2005-10-20 som pdf på <http://wwwlib.umi.com/dissertations/>
- Bargh**, J, **McKenna**, K., och **Fitzsimons** G. (2002): Can You see the real me? Activation and expression of the "true self" on the Internet, I *Journal of social issues* vol. 58, nr 1 2002 sid 33-48 hämtad 2005-11-04 som pdf på <http://arts.uwaterloo.ca/~grainne/reprints.html>
- Baym**, Nancy (2002): *Interpersonal Life Online* i Lievrouw, L. och Livingstone, S (red): *The Handbook of New Media*, Sage Publications, London
- Becker**, Howard S (1998): *Tricks of the trade*, University of Chicago Press Chicago
- Berger**, P och **Luckmann**, T (1991): *The social construction of reality* 7:e uppl. Penguin Books, London
- Boneva**, B. och **Kraut**, R. (2002): *Email, gender and personal relationship* i Wellman, B. och Haythornthwaite, C. (red): *The Internet in Everyday Life*, Blackwell Publishing, Oxford,
- Castells**, M (2000): *Nätverkssamhällets framväxt*, Daidalos Uddevalla
- Chayko**, Mary (2002): *Connecting – How we form social bonds and communities in the internet age*, State University of New Press, Albany

- Coget, J.-F, Yamauchi, Y. och Suman, M.** (2002): The internet, social networks and loneliness, I *IT&Society*, vol 1 issue 1 2002 sid 180-201, utgiven av Stanford University och hämtad 2005-12-03 som pdf på <http://www.stanford.edu/group/siqss/itandsociety/>
- Cole, Jeffrey m fl** (2000): *Surveying the digital future*, The UCLA Internet Report (hämtad 2005-11-10 som pdf på <http://www.ccp.ucla.edu/>)
- Dannefjord, Per** (1999): *Metod och problem*, rapport, Växjö universitet
- Dunbar, Robin** (1997): *Samvaro, skvaller och språkets uppkomst*, Norstedts, Falun
- Halvorsen, Knut** (1992): *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund
- Hellevik, Ottar** (1996): *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*, Natur och Kultur, Borås
- Howard, P, Rainie, L och Jones, S** (2002): *Days and Night on the Internet* i Wellman och Haythornthwaite (red): *The Internet in Everyday Life*, Blackwell Publishing, Oxford
- Katz, J. och Rice, R** (2002): *Syntopia* i Wellman, Barry och Haythornthwaite, Caroline (red): *The Internet in Everyday Life*, Blackwell Publishing, Oxford
- Kraut, R., Kiesler, S m fl** (2001): Internet Paradox Revisited, artikel i *Journal of Social Issues* oktober 2001 (hämtad 2005-11-10 som pdf på <http://www.webuse.umd.edu/webshop/resources/kraut.pdf>)
- McKenna, K. och Bargh, J.**(1998): Coming out in the age of the Internet: Identity demarginalization through virtual group participation, I *Journal of Personality and Social Psychology* vol 75 no 3 1998 (hämtad 2005-11-03 som pdf på http://mentor.lscf.ucsb.edu/course/fall/psyc92a/coming_out_internet.pdf)
- McKenna, K., Green, A. och Gleason, M** (2002): Relationship Formation on the Internet: What's the Big Attraction?, i *Journal of social issues* vol. 58, nr 1 2002 hämtad 2005-11-03 som pdf på <http://faculty.smu.edu/stevensr/articles/McKenna-onlinereleation.pdf>
- McKenna, K. och Seidman, G.** (2005): *You, me and we: interpersonal processes in electronic groups* I Amichai-Hamburger, Yair (red): *The social net*, Oxford University Press, Oxford
- Morrison, Jennifer** (2003): *Social interactions via the internet: Perceptions versus activity*, doktorsavhandling Virginia Commonwealth University, Richmond (abstract hämtad 2005-12-03 som pdf på <http://www.lib.umi.com/dissertations/>)
- Nie, N., Hillygus, D. och Erbring, L.** (2002): *Internet Use, Interpersonal Relations and Sociability: Findings from a Detailed Time Diary Study* I Wellman och Haythornthwaite (red): *The Internet in Everyday Life*, Blackwell Publishing, Oxford

- Nie, N. och Hillygus, D** (2002): The impact of internet use on sociability, I *IT&Society*, vol 1 issue 1 2002 (utgiven av Stanford University och hämtad som pdf 2005-12-03 på <http://www.stanford.edu/group/siqss/itandsociety/>)
- Norris, Pippa** (2004): *The bridging and bonding role of online communities* I Howard, P. Och Jones, S (red) : *Society Online: The Internet in Context*, Sage Publications, Thousand Oaks
- Persson, Jessica** (2003): Först vännerna, sedan släkten, I SCB:s tidskrift *Välfärd* nr 2 2003, (hämtad på <http://www.scb.se>)
- Putnam, Robert** (2001): *Den ensamme bowlaren*, SNS förlag Stocholm
- Queen-Haase, Anabel m fl** (2002): *Capitalizing on the net* i Wellman, B. och Haythornthwaite, C.: *The Internet in Everyday Life* Blackwell Publishing, Oxford,
- Sennett, Richard** (2000): *När karaktären krackelerar*, Atlas, Stockholm
- Schütz, Alfred** (2002): *Den sociala världens fenomenologi*, Daidalos, Uddevalla
- Slevin, James** (2000): *The Internet and Society* Polity Press, Cambridge
- Skitka, Linda och Sargis, Edward** (2005): *Social psychological research and the Internet: the promise and peril of a new methodological frontier* I Amichai-Hamburger, Yair (red): *The social net*, Oxford University Press, Oxford
- Sveningsson, M., Lövheim, M och Bergquist, M** (2003): *Att fånga nätet – Kvalitativa metoder för internetforskning*, Studentlitteratur Lund
- Sveningsson, Malin** (u å): *Cybermöten - Socialt umgänge och relationsskapande på nätet*, odaterad artikel hämtad 2006-01-03 på <http://www.jmk.su.se/digitalborderlands/malins/malins.htm>
- Thurén, Torsten** (1997): *Källkritik*, Almqvist & Wiksell
- Wedin, L. och Sandell, R** (1995): *Psykologiska undersökningsmetoder*, Studentlitteratur, Lund
- Wellman, B. och Gulia, M.** (1999): *Netsurfers don't ride alone: Virtual communities as communities* i Wellman, Barry (red): *Networks in the Global Village*, Westview, Boulder (hämtad som pdf 2005-11-12 på www.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/netsurfers/netsurfers.pdf)
- Wellman, Barry** (2001): *Computer Networks As Social Networks*, I *Science* vol 293 september 2001, hämtad 2005-11-04 på <http://www.sciencemag.org>
- Wellman, B. och Haythornthwaite, C.** (2002): *The Internet in Everyday Life* Blackwell Publishing, Oxford

Wiberg, Mikael (2005): Det framväxande interaktionssamhället, I *HumanIT* 8:1/2005, sid 96-125, hämtad 2005-12-21 på <http://www.hb.se/bhs/ith/1-8/index.htm> utgivare: Högskolan i Borås

Åhgren, Per-Olof: Mervärdet av virtuella gemenskaper, I *HumanIT* 4:1/1999, hämtad 2005-12-21 <http://www.hb.se/bhs/ith/4-99/poa.htm>, utgivare: Högskolan i Borås.

Enkät om socialt umgänge på nätet

Bilaga 1

A Inledning

Kön: Kvinna: 86 %, Man: 13 %

Ålder:

Medianåldern: 37 år

Medelålder: 39 år

Den yngsta är 18 och den äldsta 66 år.

Medianålder för män: 40,5 år

Medianålder för kvinnor: 36 år

Antal svarande i olika åldersgrupper:

Upp till 29 år: 44 svar

30–39 år: 74 svar

40–49 år: 46 svar

50 år och däröver: 44 svar

Boende:

i stan (stad eller större centralort): 81 %

på landet: 19 %

Har du bredband?

Ja: 95 %

Nej: 5 %

1) Hur umgås du oftast med nätvänner? Välj endast en av följande:

Mailinglista: 43 %

Chatt: 4 %

Icq, messenger etc: 20 %

Blogg: 7 %

Diskussionsforum/gästbok: 10 %

Community: 8 %

Annat: 8 %

2) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!

Jag tar hellre kontakt via telefon än e-post när jag har ett ärende, både privat och i arbetet: 24 %

Jag tar hellre kontakt via e-post än telefon när jag har ett ärende, både privat och i arbetet: 74 %

Vill ej svara/vet ej: 4 %

3) Ungefär hur många år har du haft personliga kontakter på nätet?

Skriv ditt svar här:

Mest frekvent svar: 5 år

Medeltal: 7 år

Högst: 20 år

Lägst: 0,5 år

4) Ungefär hur mycket tid/vecka ägnar du åt dina nätvänner? Ange ungefärlig tid i timmar. Skriv ditt svar här:

Genomsnittlig tid: 10 timmar/vecka

Mediantid: 7 timmar/vecka

Högst: 90, lägst: 0,5 (extremvärdet ingår ej i genomsnittsvärdet)

5) Vet de flesta av dina nätvänner vad du heter, var du bor, din sysselsättning och dina familjeförhållanden? Välj endast en av följande:

ja: 82 %

nej: 13 %

vet ej/vill ej svara: 5 %

B Nätvännernas betydelse

6) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!

Jag umgås mer med nätvänner idag än med IRL-vänner. 33 %

Jag umgås mest med IRL-vänner och har några få nätvänner. 36 %

Jag umgås enbart med nätvänner och har inga IRL-vänner. 2 %

Jag ägnar lika mycket tid åt båda kategorierna. 29 %

7) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!

Idag har jag färre IRL-vänner än för tio år sedan men fler nätvänner: 26 %

För tio år sedan hade jag inga vänner alls men har fått nya tack vare nätet: 4 %

Jag har lika många eller fler IRL-vänner som för tio år sedan och har fått några nya nätvänner: 32 %

Jag har lika många eller fler IRL-vänner som för tio år sedan och har fått många nya nätvänner: 38 %

8) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!

Med nätvännerna kan jag lättare diskutera personliga problem än med IRL-vänner: 44 %

Med IRL-vännerna kan jag lättare diskutera personliga problem än med nätvänner: 37 %

Ej svar: 19 %

9) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!
Nätvännerna betyder mycket för mig: 68 %
Nätvännerna betyder varken mycket eller lite för mig: 28 %
Nätvännerna betyder lite eller inget alls för mig: 3 %
Vill ej svara/vet ej: 1 %

10) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!
Relationer med nätväänner är mer kortsiktiga än med IRL-vänner: 44 %
Relationer med nätväänner är lika långsiktiga som med IRL-vänner: 56 %

11) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett eller flera!
Om en nätvän lämnar mailinglistan/forumet för en längre tid håller vi oftast kontakt ändå: 32 %
Det händer ibland att jag träffar nätväänner "i verkligheten": 74 %
Mina nätväänner har blivit IRL-vänner: 47 %
Jag började umgås med nätväänner för att det är möjligt: 44 %
Det är bekvämare att umgås med nätväänner än med IRL-vänner: 28 %
Jag är mycket social och har många väänner över huvud taget: 35 %
Det passar mig att umgås på nätet för att det är kravlöst: 41 %

C Avslutande frågor

12) Den tid du idag ägnar åt kontakt med nätväänner, hur använde du den tidigare?
Umgicks mer med IRL-vänner: 13 %
Umgicks mer med min sambo/make/maka/särbo/mina barn/andra familjemedlemmar: 21 %
Arbetade: 30 %
Ägnade mig åt fritidssysselsättningar: 77%

13) I vilket av följande påståenden instämmer du? Välj ett!
Min partner tycker att jag ägnar för mycket tid åt nätväänner: 10 %
Min partner har inga synpunkter på den tid jag ägnar åt nätväänner: 65 %
Jag är singel: 23 %
Vill ej svara/vet ej: 2 %

Frågor med möjlighet till berättande öppna svar:

14) Hur gick det till när du började ha personlig kontakt med andra människor på nätet?
Skriv ditt svar här: 89 % har svarat

15) Fördelar med nätväänner jämfört med IRL-vänner: Skriv ditt svar här: 88 % har svarat

16) Fördelar med IRL-vänner jämfört med nätväänner: Skriv ditt svar här: 88 % har svarat

17) Hur ser du själv på ditt förhållande till dina nätväänner? Berätta fritt så mycket du vill!
Skriv ditt svar här: 85 % har svarat

Ordlista

Bilaga 2

Blogg: Dagbok på nätet, eller någon form av loggbok med tankar kring fenomen i vardagslivets, arbetslivet, politiken, samhället etc

Chat: meddelanden skrivna i realtid på en plats där oftast fler kan läsa dem. IRC är en form av chat.

Community: Ett gemensamt rum på nätet där man blir medlem och umgås med andra. I rummet finns flera andra rum.

lq/messenger: Man skriver direkta meddelanden till en enskild person som är uppkopplad samtidigt och kan svara direkt, med hjälp av en särskild programvara.

Mailinglista/e-postlista/diskussionsgrupp: Man skickar e-post till en gemensam adress för flera personer, där alla kan läsa all e-post.

Det finns olika sorters mailinglistor, t ex:

sådana där bara ägaren kan posta,

de som har moderator som håller koll på innehållet och delvis styr det

de där man går med genom att bara gå med

de där man begär inträde och väljs in av övriga medlemmar

Nörd: en person som är extremt fixerad vid en enda sak, ofta teknik eller naturvetenskap, men har svag social kompetens. Exempel: datornörd. De flesta nördar är män. (Definition hämtad från Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/>)

Pinga: Skicka information om ett inlägg i min egen blogg till en bloggportal där fler kan se att jag skrivit om ett visst ämne.

Realtid: Nu, utan tidsfördröjning, dvs man har kontakt samtidigt så att man ser det den andre skriver och kan svara samtidigt. Kallas också Synkron kommunikation. Asynkron kommunikation är kontakt som inte sker i realtid

Smiley; symboler för olika känslouttryck, som skrivs :-) och betyder att man ler, :-(som betyder att man är ledsen, och ibland kan konverteras av dataprogrammet till ☺ respektive ☹. Andra smileys som används är t ex :-= (förvånad), ;-) (blinkande spjuver) :-*#%& (svordom) :-D (jätteglad)

Tabeller som visar användning av internet

Bilaga 3

Statistik från SCB <http://www.scb.se/> hämtade 2005-11-11 och 2006-01-11

Uppgifter för 2005

Tabell 1

Andel personer i åldern 16-74 år som har tillgång till internet hemma 2005

Ålder	Andel i procent			Absoluta tal		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24 år	82	76	88	851 605	365 481	486 124
25-34 år	85	85	86	940 419	476 521	463 898
35-44 år	89	90	87	1 191 375	581 352	610 023
45-54 år	82	84	81	899 911	466 641	433 270
55-74 år	61	54	68	1 193 715	536 348	657 367
Totalt	78	75	81	5 077 025	2 426 343	2 650 682

Tabell 2

Andel och antal personer i åldern 16-74 år med Internetanslutning hemma via bredband 2005

Ålder	Andel i procent			Absoluta tal		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24 år	59	50	68	611 701	239 422	372 279
25-34 år	50	47	53	551 585	263 611	287 975
35-44 år	51	51	51	685 293	329 473	355 820
45-54 år	46	42	50	503 800	234 815	268 985
55-74 år	26	19	33	508 025	187 269	320 756
Totalt	44	39	49	2 860 405	1 254 589	1 605 816

Tabell 3

Andel och antal personer i åldern 16-74 år som använt Internet varje dag första kvartalet 2005

Ålder	Andel i procent			Absoluta tal		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24 år	73	67	78	754 299	323 950	430 348
25-34 år	69	63	76	762 525	353 224	409 301
35-44 år	66	63	69	891 550	407 929	483 621
45-54 år	57	52	62	619 308	286 548	332 761
55-74 år	34	26	42	665 746	258 156	407 590
Totalt	57	50	63	3 693 428	1 629 807	2 063 621

Tabell 4

Andel och antal personer i åldern 16-74 år som använt Internet för att skicka och ta emot e-post första kvartalet 2005

Ålder	Andel i procent			Absoluta tal		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24 år	88	87	88	905 217	420 724	484 493
25-34 år	83	83	83	913 806	465 954	447 852
35-44 år	76	77	75	1 016 355	491 985	524 371
45-54 år	64	64	65	703 283	356 324	346 959
55-74 år	44	36	52	858 011	360 744	497 267
Totalt	67	65	70	4 396 672	2 095 731	2 300 941

Tabell 5

Andel och antal personer i åldern 16-74 år som använt Internet för annan kommunikation (t ex "chatta") första kvartalet 2005

Ålder	Andel i procent			Absoluta tal		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24 år	67	60	73	690 457	290 223	400 234
25-34 år	29	24	33	314 570	135 252	179 318
35-44 år	18	17	19	240 886	107 901	132 985
45-54 år	12	10	13	126 776	56 037	70 740
55-74 år	5	3	6	90 466	31 519	58 947
Totalt	22	19	26	1 463 155	620 931	842 223

Tabell 6

Datortillgång över tid

Ålder	1994-1995			1998-1999		
	Andel i procent			Andel i procent		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
16-24	37	32	42	72	68	75
25-34	26	25	28	68	67	69
35-44	36	37	36	80	79	80
45-54	35	34	35	69	68	70
55-74	11	9	15	34	28	39
Totalt	28	26	30	62	59	65
 Ensam	 22	 18	 30	 57	 53	 62
Sambo	31	31	31	69	68	71

Urval av respondenter

Bilaga 4

Följande e-postmeddelande har gått till 40 ägare av mailinglistor på Kanalen och Yahoogroups i oktober 2005:

Jag heter Eva Johansson och ska snart skriva min C-uppsats i sociologi. Den ska handla om sociala kontakter på nätet. För att få underlag till min uppsats har jag gjort en enkät:

<http://www.evagun.se/studier/enketstart.html>

Att jag skriver till dig beror på att jag ber om din hjälp att nå ut till människor som har sociala kontakter på nätet, t ex medlemmar på mailinglistor, för att få svar från dem på min enkät. Det är just dem och dig jag vill nå, för att ni ska kunna berätta för mig vad nätkontakterna betyder för er.

Nu ber jag dig att ta en titt på enkäten och sedan förhoppningsvis sprida den till dina listmedlemmar och till andra du har kontakt med på nätet. När du klickar på länken ovan kommer du till en startsida med mer information om enkäten. Därifrån finns också länkar både till min hemsida där du kan läsa mer om mig, och till en sida om mina studier. Jag hoppas att du ser positivt på detta och kan hjälpa mig.

Jag läser på Växjö universitet och det går också att nå mig genom min studentmailadress: ejolo01@student.vxu.se

Vänliga hälsningar och tack på förhand,
Eva Johansson

De mailinglistor vars ägare jag mailat till är av blandad karaktär, t ex
8 föräldralistor, varav 5 mammalistor
10 hantverks- och hobbylistor
4 sjukdomsrelaterade listor
4 livsstilslistor
2 matrelaterade listor
2 IT-relaterade listor
5 intresserelaterade listor
5 allmänna listor

Dessutom har inbjudan gått till två allmänna listor där jag själv är medlem och till 5 bekanta varav en skickat inbjudan vidare till sina nätväänner i en föräldracommunity där hon är medlem.

Listornas medlemsantal varierar mellan 11 och 425 till antalet. Totalt på dessa listor finns drygt 2700 medlemmar, men det är snarare regel än undantag att man är medlem på flera listor.

Information om enkäten har också funnits på ett webbforum där jag är medlem och i min blogg vid flera tillfällen och en mindre del respondenter kan ha kommit den vägen, visar statistik från mitt webhotell.

Indexering och kategorisering av öppna svar.

Bilaga 5

- A "främling på tåg" (större öppenhet gentemot okända)
- B användbar information, praktisk nytta
- C träffa andra med samma intressen, samma livsstil
- D träffat folk man inte skulle träffat annars
- E utvecklats till djupa relationer
- F ungefär som IRL-vänner
- G vidgat vyerna, utvecklande
- H nätvänner har blivit IRL-vänner
- K det är bättre att lära känna människan inifrån än från ytan
- L saknad när nätvänner försvinner
- M bättre, djupare och mer kontakt med nätvänner än IRL-vänner
- N nätvänner är ytliga relationer
- O bra att kunna vara anonym, att kunna välja själv vad man vill visa
- P samma svåra livssituation, social isolering, socialt stöd
- Q har blivit mer social IRL av kontakten med nätvännerna
- R bra att kunna skriva i st f att prata, få skriva av sig

Ett flertal av dessa kategorier har använts vid analysen

<http://www.evagun.se/studier/enketstart.html>

Välkommen till min enkät om socialt umgänge på nätet.

Jag heter Eva Johansson och läser sociologi 41-60 poäng på Växjö universitet höstterminen 2005. Denna undersökning ska ligga till grund för min C-uppsats. Mitt syfte med undersökningen är att få veta om vi som har **personlig och vänskaplig kontakt** med andra människor **på nätet** har förskjutit vårt sociala umgänge från IRL till nätet, eller om vi har ökat vårt sociala umgänge, och vilken betydelse vårt nätumgänge har för oss.

Läs detta först!

Undersökningen gäller relationen till nätvänner. **OBS!!** Begreppet "vänner" står för ditt vardagliga sociala umgänge med både bekanta och mer nära vänner.

Nätvänner = människor som du har en personlig relation till och där kontakten uppstått på nätet, och där du fortfarande har den huvudsakliga kontakten via nätet.

IRL-vänner = människor som du har en personlig relation till och där kontakten uppstått i "verkliga" livet, dvs inte på nätet.

Totalt är det 17 frågor. De flesta frågor har svarsalternativ där du väljer ett av alternativen eller kan svara ja/nej. De frågorna går troligen att besvara på några minuter. På slutet finns några frågor där du kan berätta fritt, så mycket du vill, och jag hoppas förstås på så utförliga svar som möjligt.

För att inte en person ska kunna svara på enkäten flera gånger får du först lämna namn och e-postadress och får direkt ett mail skickat till dig med en länk att gå till. Detta sker för att undersökningen ska ha så hög tillförlitlighet som möjligt och kunna användas som underlag för min uppsats. Svaren sparas i en databas men länkas inte till ditt namn och din e-postadress.

Sista dag för att lämna svar är den **4 november 2005**.

Till enkäten.

Ett förtydligande: Det jag är intresserad av är betydelsen av nätvänner, dvs människor du *fått* kontakt med via nätet, och för att få svar på detta behöver jag ställa dem i relation till IRL-vänner. Därför saknas frågor med inriktning på relationen med IRL-vänner (som kanske har blivit nätvänner). Av detta skäl använder jag mig enbart av nätet för att få svar på enkäten.

Vill du hålla dig uppdaterad om vad som händer med enkäten? Det kan du läsa om i min [blogg](#) där jag regelbundet ger lägesrapporter.

Mer information om mig finns på min [hemsida](#). Gå gärna också till länken [Studier](#) där jag berättar om mina tidigare och nuvarande studier och där du så småningom kan läsa om resultatet och min uppsats i ämnet. Enkäten pågår till den 4 november och uppsatsen beräknas vara klar i februari 2006. Har du några frågor eller synpunkter så skicka e-post till mig på adress: ejolo01@student.vxu.se

[Synpunkter](#) på enkäten.